

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

LGN

✓ 1090

N 837

50

199

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ՅՈՎԱԷԼՆՆՈՒ ՅՈՎԱԿԻՄԵԼՆ

ԼԵՋԱԲԵԼՆՑ

THE LIBRARY

OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1215 EAST 58TH STREET

Lith. p. Victor.

Imp. p. Chevalier.

Peint p. Zarianko

Չեսնան Հոգաբարձու Յուշաննէ ու Լազարեանց:

Его П^{во} Иванъ Екимовичъ Лазаревъ,

Камергеръ, Попечитель
Столичныхъ Армянскихъ церквей и
Лазаревского Института.

S. Ex. JEAN DE LAZAREFF,

Curateur des
Eglises Arméniennes et de
l'Institut Lazareff.

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ԲԱՋԱՐԵԱՆՑ ՀՈԳԵՐԱՐՁՈՒՒ

ԼԱՋԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵՋՈՒԱՑ

ՆՈՐԻՆ ԳԵՐԱՋԱՆՑՈՒԹԵԱՆ

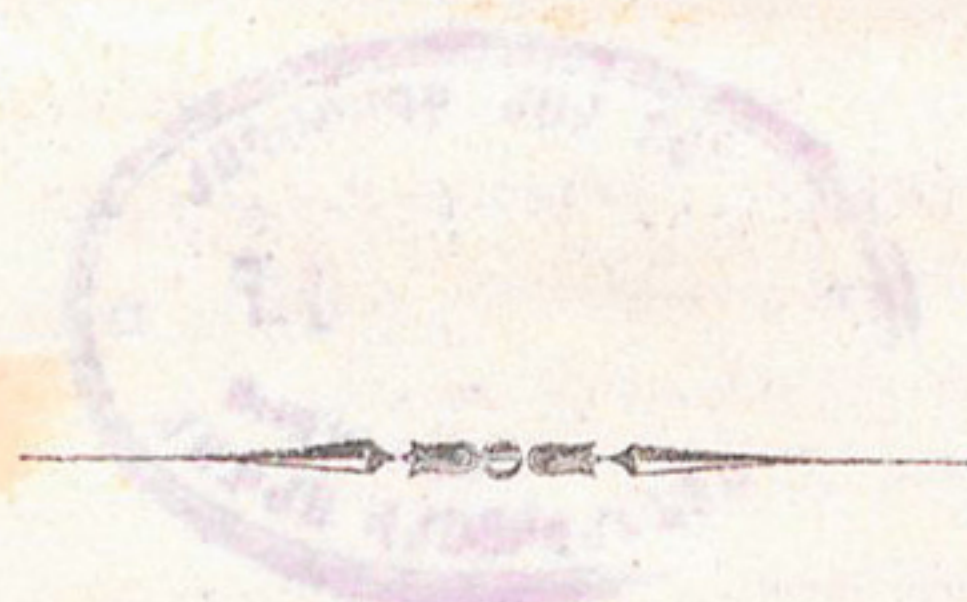
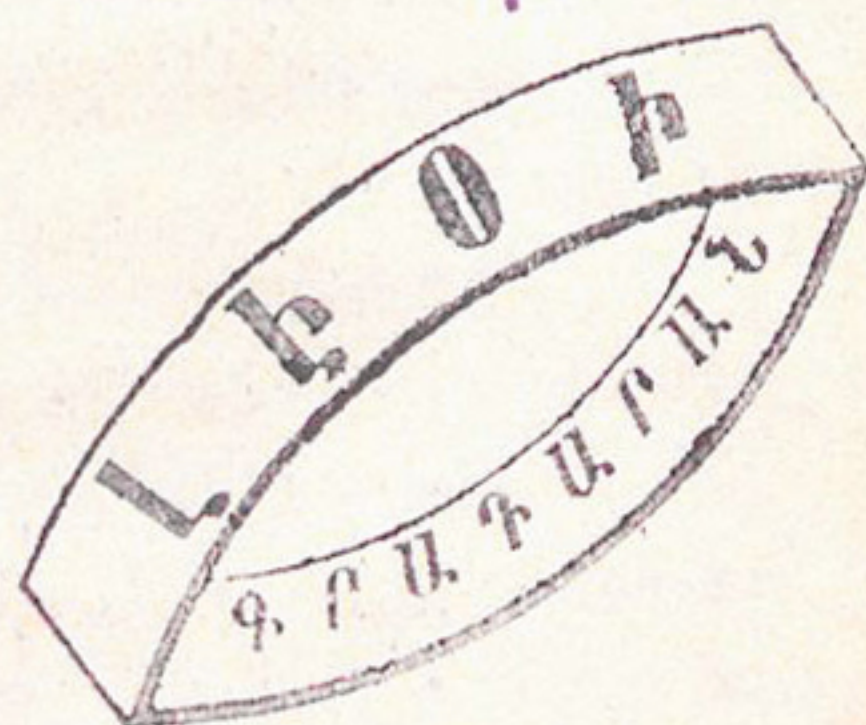
ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԻ

ԵՒ

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԴՐԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԼԱՐԱՐԵԱՆՑ

56-88185

100-0001

Ի ՄՈՍԿՈՒԷ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԼԱՋԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵՋՈՒԱՑ

1859

22.352

43744-6.2

28178-62

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ:

ՀՔ 1090

28178-62

941090-607

Յ Ե Ն Կ

Երեւ.

- Ա. Թարգմանութիւն Յօդուածոյն հրատարակելոյ 'ի Ռուսերէն լրագրի Ս. Փեթերպուրկայ՝ յաղագս վախճանի Տ. Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց 1 — 2.
- Բ. Ճառ, ասացեալ 'ի հանդիսի յուղարկաւորութեան Հոգաբարձուի Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց Տ. Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց հանդուցելոյ 'ի Տէր 'ի 6 Փետրուարի 1858 ամի 3 — 4.
- Գ. Ճառ, ասացեալ 'ի Թաղման Հոգաբարձուի Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց, Տ. Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց . . 5 — 6.
- Դ. Փոխումն յատուեաց Վսեմափայլ Յովհաննու Լազարեանց 'Ներգործական Պետական Խորհրդականի, Վայսերական Սենեկայետի և Ասպետի զանազան նշանաց: Հանեալ ,,յԱրշալոյս Արարատեան՝ լրագրէն Չմիւռնիայ 1858 ամի, Թիւ 567. 7 — 9.
- Ե. Հանեալ 'ի ,,Մեղու Հայաստանի՝ անուանեալ լրագրէն Տրիթիայ. 1858 ամի, Համար 11. 10—12.
- Զ. Հանեալ 'ի ,,Մասեաց Աղաւնի՝ Ամսագրոյն տպելոյ 'ի Փարիզ յամի 1858. Մարտ. Թիւ 7. Եջ 64—66 . . . 13—14.
- Է. Հանեալ 'ի ,,Յիշատակարանէ Լազարեան Տոհմի՝ տպելոյ 'ի Մոսկուա յամին 1856. Եջ 24—31. 15—21.
- Ը. Հրովարտակ առ Կառավարող Ծերակոյտն 22.
- Թ. Նամակ Իշխանապետի Լազարեան Ճեմարանի Քնեաղ Օւլովայ առ Հոգաբարձու նոյն Ճեմարանի 'Ներքին Խորհրդական՝ Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց 23—26.
- Ժ. Պատճէն նամակի Տեառն Յակոբու Աւհափառ Պատրիարքի Հայոց որ 'ի Կոստանդնուպօլիս՝ գրելոյ առ Աւհաղնեայ Պայազատն Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց. 27—29.
- ԺԱ. Պատճէն նամակի գրելոյ յամենապատիւ Տեղապահ Ս. Աթոռոյն Էջմիածնի՝ 'ի Սրբազան Ղուկաս Արքեպիսկոպոսէ և 'ի Սրբազան Մակար Եպիսկոպոսէ առ Աւհաղնեայ Պայազատն Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց 30—33.

- ԺԲ. Ճառ. Դամբանական, յօրինեալ և ասացեալ 'ի հոգեշնորհ
Դանիէլ վարդապետէ Շահնազարեանց 'ի հանդիսի հոգեհան-
գըստեան փոխելոյն առ Աստուած՝ հոգարարձուի Լազարեան
Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց՝ Տ. Յովհաննու Յովակիմեան
Լազարեանց, որ կատարեցաւ 130 Մարտի 'ի Վաթողիկէ եկե-
ղեցւոյ Ս. Էջմիածնի 34—37.
- ԺԳ. Պատճէնք նամակաց Տ. Սարգսի վիճակաւոր Սրբազան Արք-
եպիսկոպոսի հայոց Արաստանեայց, գրեւոյ առ Ահազնեայ
Պայազատն Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց. 38—40.
- ԺԴ. Պատճէն նամակի Տեառն Յովհաննու Սրբազան արքեպիս-
կոպոսի Պատրիարքի Ս. Երուսաղէմի առ 'Նորին Գերազան-
ցութիւն, հոգարարձու եկեղեցեաց հայոց եղեւոյ 'ի Ս. Փե-
թերպուրկ և 'ի Մոսքուա, և Լազարեան Ճեմարանի Արե-
ւելեան լեզուաց, Սենեկապետ Վայսերական Դրան, 'Ներքին
Խորհրդական և Ասպետ, Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց. 41—43.
- ԺԵ. Պատճէն նամակի Տ. Թադէոսի Սրբազան արքեպիսկոպոսի
և Ասպետի, Առաջնորդի վիճակացն Պարսկաստանի և Հընդ-
կաստանի առ 'Նորին Գերազանցութիւն, հոգարարձու եկե-
ղեցեաց հայոց եղեւոյ 'ի Ս. Փեթերպուրկ և 'ի Մոս-
քուա, և Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց, Սե-
նեկապետ Վայսերական Դրան, 'Ներքին Խորհրդական և Աս-
պետ, Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց. 44—46.
- ԺԶ. Պատճէն նամակի հասարակութեան հայոց բնակեւոյ 'ի
'Նոր Զուղայ առ 'Նորին Գերազանցութիւն, հոգարարձու
եկեղեցեաց հայոց եղեւոյ 'ի Ս. Փեթերպուրկ և 'ի Մոս-
քուա, և Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց, Սե-
նեկապետ Վայսերական Դրան, 'Ներքին Խորհրդական և Աս-
պետ, Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց 47—50.
- ԺԷ. Նկարագիր հոգեւոր հանդիսակատարութեանն եղեւոյ 'ի տա-
ճարի վանաց Ամենափրկչի, 'ի Նոր Զուղայ, 'ի յիշատակ
հանգուցեալ Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց 51—54.
- ԺԸ. Ներբող 'ի վեհազնեայ Ազգատոհմն Լազարեանց, և 'ի տխուր
յիշատակ վեհազն Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց, ա-
սացեալ 'ի վերայ դերեզմանի Իշխանապետին Աղազարայ՝ պա-
պոյ պապոյն Աղայ Յովհաննու, որ հանգուցեալ կայ 'ի Զու-

- ղայ, 'ի խորանի մատրան Սուրբ Մինասայ եկեղեցւոյն, 'ի
 4 Մայիսի 1858 ամի. 55—60.
- ՃԹ. Թարգմանութիւն Պարզեական Հրովարտակի Վայսեր Ռու-
 սաց՝ Նիկողայոսի Ա. որով տուաւ Տ. Յովհաննու Յովակիմեան
 Լազարեանց Շքանշանն Ասպետական Վարդի Ս. Սթանիս-
 լաւայ ն աստիճանի. 61.
- Ի. Թարգմանութիւն Պարզեական Հրովարտակի Վայսեր Ռուսաց՝
 Նիկողայոսի Ա. որով տուաւ Տ. Յովհաննու Յովակիմեան Լազա-
 րեանց Շքանշանն Ասպետական Վարդի Ս. Աննայի ն աստիճանի. 62.
- ԻԱ. Թարգմանութիւն Պարզեական Հրովարտակի Վայսեր Ռու-
 սաց՝ Նիկողայոսի Ա. որով տուաւ Տ. Յովհաննու Յովակի-
 մեան Լազարեանց Շքանշանն Ասպետական Վարդի Ս. Ան-
 նայի ն աստիճանի, զարդարեալ Վայսերական Թագիւ 63.
- ԻԲ. Թարգմանութիւն Պարզեական Հրովարտակի Արքային Պարսից
 Նասրէտ - Դին - Շահի. որով տուաւ Տ. Յովհաննու Յովակիմեան
 Լազարեանց Շքանշանն Առիւծու և Արեգական ն աստիճանի. 64—65.
- ԻԳ. Թարգմանութիւն Յայտարար Նամակի Կոմսին Օւլովայ, որով
 ծանուցանէ նա Տ. Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց, թէ
 հաճեալ է Վայսին թոյլ տալ նմա կրել զՇքանշանն Առիւ-
 ծու և Արեգական զարդեւեալն 'ի Շահէն Պարսից 66.
- ԻԴ. Թարգմանութիւն Պարզեական Հրովարտակի Վայսեր Ռու-
 սաց՝ Աղեքսանդրի Բ. որով տուաւ Տ. Յովհաննու Յովակիմեան
 Լազարեանց Շքանշանն մեծի խաչի Ասպետական Վարդի Առա-
 քելապատիւ Իշխանին՝ Սրբոյն Ալատիմիրայ ի աստիճանի. 67.
- ԻԵ. Նամակ Տ. Աերատեսչի Վայսերական Հասարակաց Մատենա-
 դարանի Պարոն Մ. Կորֆայ առ Նորին Գերազանցութիւն
 Տ. Գ. Ս. Փովով Ներքին Խորհրդական և Ասպետ 68—69.

Յ ԵՆՍԵԿԵՐԵՆ

Յ ՈՎՆԵՆՈՒ Յ ՈՎՆԿԻՄԵՆ

ԼԵՋԵՐԵՆՆՑ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յօդո՞ւմն հրատարակելոյ 'ի Ռոսերէն լրագրի Ս. Փեթերպուրկայ՝
յաղագս լաիճանի Տ. Յովհաննոս Յովակիմեան Լաղարեանց :

Ի 6 Փետրուարի վախճանեցաւ յետ կարճժամանակեայ
ծանր հիւանդութեան, 'ի հասակի 72 ամաց, Ներգործական
Պետական Խորհրդական, Սենեկապետ Յովհաննէս Յովակի-
մեան Լաղարեանց, Հոգաբարձու եկեղեցեաց Լուսաւորչա-
կան Հայոց Ս. Փեթերպուրկայ և Մոսկուայ, Լաղարեան
Ճեմարանի արևելեան լեզուաց՝ որ 'ի Մոսկուա, պատուա-
ւոր անդամ Վայսերական Հասարակական մատենադարանի,
անդամ ժողովոյն սահմանելոյ 'ի Փեթերպուրկ յաղաղս բան-
տից, և զանազան ուսումնական ընկերութեանց : Բովանդակ
կեանք նորա էր անընդհատ շղթայ իմն գործոց բարեաց : Սի-
րելով նա զբարեւայելչութիւն տաճարաց Աստուծոյ, նուի-
րէր նշանաւոր գումարս 'ի հիմնարկութիւն և 'ի պահպանու-
թիւն եկեղեցեաց : Որք յայց ելանէին կալուածոց նորա 'ի

Փէրմ նահանգի, զարմանային ընդ հոյակապութիւն տաճարացն կանգնելոց ծախիւք նորա: Լազարեան ճեմարանն՝ հիմնեալն ՚ի հօրեղբօրէ նորա և ՚ի հօրէն՝ պարտական է նոյնպէս նմա իւրովն ընդարձակութեամբ և միջոցօքն յաղագս պահպանութեան բաղմամբիւ մանկանց աղքատ ծնողաց: Ի տպարանի՝ որ կառուցեալն է առնթեր ճեմարանիս այսորիկ, նմանապէս և յայլ տեղիս, տպագրեալ են ծախիւք նորա բազում օգտակար մատենք: Ի լսել նորա զվիշտս տառապելոց՝ ո՛չ երբէք հրաժարէր յօգնելոյ նոցա, առանց ամենեին խտրելոյ զկրօն նոցին և զազգ: Առաւելապէս հոգ տանէր նա զբարութենէ սակաւամբիւ եղբարց իւրոց ՚ի քրիստոս, զորս Աստուած յանձնեաց հոգաբարձութեան նորա. կանգնէր վասն ստրուկ շինականաց դպրոցս, հիւանդանոցս, աղքատանոցս. վճարէր զարքունի հարկսն վասն չքաւորաց. յօժարութեամբ տայր աղատութիւն ՚ի ստրկական կոչմանէ, և երևեցուցանէր ուրախութիւն ՚ի սրտէ՝ ՚ի լինել մեծի կերպարանաւիտիութեանն ՚ի կեանս ստրկացն կալուածատեարց, որ սկսաւ ՚ի վերջին ժամանակս: Յընտանեկան կենցաղավարութեանն և առհասարակ ՚ի յարաբերութիւնսն առ եղեալսն շուրջ զինեւ՝ երևելի հանդիսանայր և զանազանէր հեղութեամբ և քաղցրութեամբ բարեհամբոյր բարուցն: Ամենեքին՝ որք ճանաչէին զնա, յիշեսցեն զնա ՚ի բարի, և հեղցեն վասն նորա արտասուս ցաւակցութեան:

Ն Ա Ռ

Ասացեալ 'ի հանդիսի յո-ղարհա-որո-նեան Հոգաբար-
յո-ի Լաղարեան Ղեմարանի Արեւելեան լեղո-աց

Տ. ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ

հանգո-ցելոյ 'ի Տէր 'ի 6 Փետրոս-արի 1858 աթ:

—

Օր բազում անգամ տեսեալ էր մեր, և զոր միւս ևս
անգամ ցանկայաքն տեսանել 'ի կենդանութեան ընդ յար-
կաւ Տաճարին գիտութեանց՝ յառաւելապատիկ ուրախութիւն
սրտից մերոց, տեսանեմք ահա այսօր 'ի դագաղի—'ի դագա-
ղի տեսանեմք յանխարատելի վիշտ և 'ի տրտմութիւն որ-
բացելոցս զաւակաց՝ որդեգրացս ասեմ ճեմարանի և վար-
ժապետաց:

Այսպիսով ալն ունեաք մեք հանգիպել սրտառուչ
և ցաւաղին տեսարանի. ո՛չ այսպէս անշարժ, ո՛չ այսպէս
անմոռնչ անբարբառ զՔո շրթունսդ կամեաք տեսանել, ո՛
խնամագութ Հայր մեր, զշրթունսդ ասեմ՝ յորոց ստէպ
խրախուսական լսեաք բանս առ յառաջադիմութիւն աշակեր-
տելոց՝ յուսմունս և 'ի վարս բարիս: Այլ, աւանդ, անցին
այն աւուրք մերոյս բաբերաստութեան, անցին և այն ժամք
մերոյս ուրախութեան:

Արդ թողեր զմեզ, Հայր, թողեր զմատաղերամ որդե-
գիրսդ յանակընկալն 'ի հասելում ժամու, փութալով ճե-
պելով 'ի վշտաց 'ի հանգիստ, և յառժամանակեայ կենացս
'ի մշտնջենաւորն անցանել: Այլ զի Յաւիտենականին է այս
վճիռ անգարձ, մնայ մեզ յայսմ հետէ նորուն իսկ հպատա-

կելով ամենասուրբ կամաց՝ ուղևորել արտասուօք զերկնա-
գնաց ճանապարհորդդ՝ ցղուն գերեզմանի :

»Եթէ զարդարութիւն ոք սիրէ, ասէ սուրբ Գիրն, վաս-
տակք նորա առաքինութիւնք են ¹⁾« : Զայս 'ի քեզ տեսաք
մէք ամենայն լրիւ արդիւնացեալ, 'ի քեզ ասեմ 'ի մեծա-
նուն Պայազատդ Լազարեան տոհմի, որ յամենայն 'ի կեան-
սըդ ոչ դադարեցեր յառաքինանալոյ արժանաւորագոյն վաս-
տակովք առ հասարակացն օգտի. այն զի՝ ծառայեցեր Գու-
Աստուծոյ՝ հաւատոցդ ուղղութեամբ և բարեպաշտութեամբ.
ծառայեցեր թագաւորի և Տէրութեան՝ հաւատարմութեամբ
և մտադիւրագոյն ջանիւք. ծառայեցեր ազգի քում և եկե-
ղեցւոյ՝ թիրով և ջերմեռանդութեամբ : Եւ թէպէտ ոչ ան-
վարձ յաստիս մնացին այն քո վաստակք 'ի շնորհաց Օգոս-
տափառ Ինքնակալացն ամենայն Ռուսաց, սակայն հաւատա-
ցեալ աներկբայ՝ թէ կան արդարոց և յերկինս վարձք, և
յիշելով միանգամայն զանյեղին զայն վճիռ »Արդարք յա-
ւիտեան կեցցեն, և 'ի Տեառնէ վարձք նոցա ²⁾« ասասցուք
միաձայն բարերարեալքս առ 'ի քէն՝ վարժապետք և աշա-
կերտք. »Երթ, երջանիկդ մեր Հայր, երթ առ որ կոչե-
ցարդ, երթ հանգչել խաղաղութեամբ՝ առ հանգուցիչն աշ-
խատելոց՝ Քրիստոս, առ լոյսն, առ կեանքն, առ աղբիւրն
անմահութեան, առ Այն՝ որ զերանաւէտ կենացն զխոստումն՝
իւրովն աւետարանեաց բերանով« : Որ հաւատայ յիս, թէ-
պէտ և մեռանի՝ կեցցէ ³⁾ :

() րհնեալ է Ստեղծողին հոգւոց և մարմնոց՝ որպէս ձայնն,
նոյն և կամք :

յՑ Փետրուարի 1858 ամի :

'ի Փեթերպուրկ :

Շարաֆրէալ և ասացեալ
Ի ՄՍԵՐԱՅ ՄՍԵՐԵԱՆՑ :

¹⁾ Իմաստ . ք . 7 :

²⁾ Իմաստ . ե . 16 :

³⁾ Յովհ . ժա . 25 :

Ճ Ե Ռ

Ասացեալ 'ի Բաղճան Հոգաբարձոսի Ղեմարանի
Արեւելեան լեզուաց,

Տ. ՅՈՒՀԱՆՆՈՒ ՅՈՒԱԿԻՄԵԱՆ ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ :

Գոյժ անակնկալ մահուան բարեխնամ Հոգաբարձուիդ յանսփոփելի ընկղմեաց 'ի սուդ զգաստ որդեգրաց եղևոց ընդ Ձերովդ քաղցրագութ հովանաւորութեամբ : Ապաքէն մեծ ց կորուստս այս, որ ոչ միայն զմեր՝ այլ և զամենայն համազգեաց մերոց շնու զսիրտս անօրինակ թախծութեամբ : Սգալի՛ է առաջիկայս տեսարան, ուրանօր խոնին երախտագէտ որդեգիրքդ արտասուալից աչօք զմարմնով գորովագութ Ծնողիդ : Անչափ են երախտիք և բարեգործութիւնք անմուռանալի Հօրդ բարերարի, և յանհնարիցն է մեզ մի մի 'ի թիւ արկանել զբաղմօրինակ բարեգործութիւնսդ, զի զբովանդակ կեանս Ձեր նուիրեցիք յօգուտ ազգի և եկեղեցոյ :

Ար փառքն էր և պարծանք տանս Արամեան և միայնակ պաշտպան զաւակացս նորին, փոխեցաւ յանցաւոր կենցաղոյս յանանցն, թողլով մեզ զառաքինութեանց իւրոց և եթ զյիշատակ, որք յաւերժացուսցեն անշուշտ զանուն նորա փառօք դարուց 'ի դարս : Ա՛հ, յայսմ հետէ մնայ մեզ սուդ անմխիթար. զի զքաղցրախօս լեզուն՝ որ խրախոյս մեզ կարգայր, տեսանեմք լռեալ. զբարեգործ ձեռնն՝ անշարժ մնացեալ. զլուսարիք և զտնանկատես աչսն՝ կափուցեալ : Ա՛հ այլով իւրք մարթ է մեզ մեղմացուցանել զմեր վիշտս, ո՛ հայր մեր, եթէ ոչ յուշ ածելով միայն զբաղմաթիւ երախտիս Ձեր. և երջանիկք լինեաք՝ եթէ յաջողէր մեզ ժառանգորդ Ձերոցդ լինել առաքինութեանց :

Խսկ 'ի ժամո՛ւս պարտ անհրաժեշտ համարիմք մեզ՝ ըզ-
վերջին մատուցանել յարգանս Խնամակալուիդ մերում՝ որ-
դիական սիրով, և ջերմեռանդագին աղերսանօք մաղթել յԱ-
րարչապետէն համագոյիցս՝ դասել զպատճառդ բարօրութեան
որդեգրացս՝ 'ի դասս ընտրելոց իւրոց յիւրումն Արքայու-
թեան, և տալ կեանս ընդ երկայն աւուրս Հարազատի Ձե-
րում՝ վեհազինն Խաչատրոյ Լազարեանց՝ 'ի խնամել նմանօ-
րինակ բարեղթութեամբ զմատաղերամ բաղմութիւնն ման-
կանց, որք դիմեն դան յամենայն կողմանց 'ի Տունն իմաս-
տից՝ 'ի կառուցեալն յերջանկայիշատակ տոհմէնն Լազարեանց:

Հարգրեալ և ասացեալ 'ի Գեորգայ
Խաչատրեան յաշակէրտէ Լազարեան
Ճեմարանի Արեւելեան լեզուաց:

յ9 Փետրուարի

1858 ամի:

'ի Փեթերպուրկ:

Հանելալ „ՅԱՐՇԱՐՅԱՆ ԱՐԱՐԱՅԵԱՆ“ լրագրէն ՔՁ-
նիս, 1858 թի, էջ- 567 :

Փ Ո Ւ Ո Ւ Մ Ն Յ Ե Ս Տ Ե Լ Յ

Աճեմաժայլ Տեառն Յովհաննոս- Լազարեանց Ներգործական Պեդական
Խորհրդականի, Կայսերական Սենեկայեդի և Ասպետի զանազան նշանաց :

Վժիռադդարար կը պարտաւորիմք նոր ու խիստ ցաւալի
կորուստ մը ծանուցանել, զոր Հայոց ազգը ըրաւ 'ի 6 Փետր-
վարի, մահուամբ մեծանուն պայազատի ազգասէր Տեառն Յով-
հաննու Յովակիմեան Լազարեանց, հոգարարձուի Ճեմարա-
նին Արևելեան լեզուաց. որ՝ յետ սակաւօրեայ հիւանդու-
թեան առ Աստուած փոխուեր է 'ի հասակի 72 ամաց 'ի կայ-
սերանիստ քաղաքն Բեդրոպուրկ :

Սեծահամբաւ հանգուցելոյն և իւր պայծառաւիայլ գեր-
դաստանին Հայոց ազգին վրայ ունեցած բարերարութիւնները
բաղմամբիւ և շքեղ են յոյժ : Մոսկուայի մէջ հաստատեալ
Լազարեանց Ճեմարանը, եկեղեցիները որ կառուցեալ են 'ի
Բեդրոպուրկ և 'ի Մոսկուա, և ուրիշ շատ ազգասիրական
և բարեպաշտական հաստատութիւնները անբարբառ վկայ են
Լազարեանց տոհմին վեհապանծ զգացմանցը :

Եւս անակնկալ մահուան տխուր լուրը՝ հեռագրական
գծիւ Մոսկուա հասնելուն, Լազարեանց Ճեմարանին ուսուց-
չաց մեծագոյն մասը, և վերին դասատանց աշակերտները ան-
միջապէս Բեդրոպուրկ դացեր են երկամէ ճանապարհաւ,
վսեմաւիայլ հանգուցելոյն փառաւոր յուղարկաւորութեանը

ներկայ դանուելու համար, զոր հետևեալ կերպիւ կընկա-
րագրէ մեր յարգոյ թղթակիցն՝ Զարմայր Մսերեանց՝ գրե-
լով Բեղրոպուրկէն այսպէս :

„Լճնոյս (Փետրվարի Տին) մեծանուն ննջեցեալը տարինք
սուրբ Եկատերինէի անուամբ կառուցեալ եկեղեցին, որ քա-
ղաքին մէջն է, բազում Հայ ժողովրդականաց և օտարազգի
մեծամեծաց հետ, որք եկեալ էին այս հանդիսին ներկայ
դանուելոյ համար: Բայց երբ ննջեցեալը տանէն չէին հա-
նած, հայրն իմ Մսեր Մսերեանց, դամբանական ճառ մի ա-
սաց ՚ի դիմաց համօրէն վարժապետաց և աշակերտաց :

„Փետրվարի Ծին յետ աւարտման սուրբ պատարագի, այլ
ճառ մի ևս Ռուս լեզուաւ կարգաց Մոսկուայի արժանապա-
տիւ տէր Յարութիւն քահանայն: Յուղարկաւորութիւնն մեծ
հանդիսիւ և շքեղութեամբ եղաւ: Ամենէն առաջ երթային
զոյգ զոյգ կարգաւ աշակերտքն ճեմարանին, յետոյ ուսու-
ցիչք, որք տանէին հանգուցելոյն կայսերապատիւ շքանշան-
ները, ապա դպիրք, քահանայք և գերապատիւ Եփրեմ վար-
դապետն Ալթընեան, և վերջապէս ննջեցելոյն մարմինը (որ
դրուած էր փառաւոր և մեծագին դադաղի մը մէջ) իւրեանց
ձեռօք տանէին մէկ քանի անձինք ՚ի ժողովրդականաց մերոց
և ՚ի մեծամեծաց Ռուսաց մինչև ՚ի հանգստարանն Հայոց, որ
քաղաքէն դուրս է: Զկնի ննջեցելոյն երթայր փառաւորա-
պէս զարդարեալ կառքն, և յետ նորա երթային ազգականք
և բարեկամք հանգուցելոյն, ոմանք կառօք և բազումք ո-
տիւք: Յերկոցունց կողմանց նոցա գնային կերօնակիրք (որք
Ռուս լեզուաւ Քաթէլլէի կոչին) և ձիաւոր զինուորք: Այս
կարգաւս գնալով հասանք հանգստարանի սուրբ Յարութեան
եկեղեցին, որոյ մէջ՝ բեմի առաջև գերեզմանն պատրաստած
կայր. և եկեղեցական կանոնով նշանակեալ աղօթքները
կարդալէն յետոյ, Լազարեանց որդեգիր աշակերտներէն եր-
կուքն՝ մի մի ճառ կարդացին Հայերէն և Ռուսերէն, և յետ
այնորիկ ննջեցելոյն մարմինը արտասուօք հանգուցին ՚ի հող
տապանի: „

Հայոց ընդհանուր ազգին տխրալի սուգը մշտատե և այս
մեծ կորստեան ցաւը անմխիթար պիտի ըլլար անշուշտ, եթէ
չունենար իրեն պաշտպան և խնամատար վսեմափայլ Հան-
դուցեւոյն երկու առատադուծ հարազատները, այսինքն աղա-
խաչատուր և աղա Ղազար Յովակիմեան Ղազարեանց ազգա-
սէր պայազատները, որոնք Հայոց ազգին փառք և պարծանք
կը համարուին իրենց վեհանախան բարեգործութիւններովը
և մասնաւորապէս Ռուսաստան ընակօղ մեր համազգի եղ-
բարցը նախախնամութիւնն են: Ասան որոյ կըրպարտաւո-
րիմք ազգովին ջերմեռանդ բարեմաղթութիւններ ընել առ
Աստուած վասն քաջառողջութեան և երկարութեան թան-
կադին կենաց յիշեալ վսեմափայլ հայկազուն իշխանաց 'ի
փառս և 'ի մխիթարութիւն Արամեան ազգիս:

Հանձնալ 'ի Սեղո- Հայաստանի՝ անո-անեալ լրագրէ
Տիֆլիսայ. 1858 թի, Համար 11:

Լրագրիս նախնթաց 10 Համարաւն հրատարակեցինք Յով-
հաննէս Յովակիմեան Լազարեանցի մեծանուն Իշխանի վախ-
ճանը՝ առեալ քաղաքիս Կովկաս լրագրէն, այժմ՝ ստանալով
'ի Մոսկովայ ուսումնական յարգոյ Զարմայրէ Մսերեանց՝
հանգուցելոյ յուղարկաւորութեան հանդիսի մանրամասնա-
բար անցքն, փութամբ տալ 'ի գիտութիւն ամենայն ազգա-
սէր մերոց համազգեաց, զոր աշխոյժ և երախտագէտ երի-
տասարդն այսպէս նկարագրէ:

Սեծանուն և բազմերախտ Իշխանն մեր և Պայաղատ՝ Յով-
հաննէս Յովակիմեան Լազարեանց՝ յետ սակաւօրեայ հիւան-
դութեան վախճանեցաւ 'ի Փեթերպուրկ 'ի Յին փետրվարի
տարւոյս:

Եւս բոթալի համբաւս հեռագրական գծիւ հասեալ 'ի
Մոսկովա՝ մեծ տխրութիւն և զգալի ցաւ պատճառեաց այն
ամենայն մարդկանց սրտերի վրայ, որք վայելեալ էին կամ
դեռ վայելում են հանգուցելոյ մեծամեծ բարերարութիւնքն,
մանաւանդ Ճեմարանի ուսուցչաց և ուսանողաց մէջ լսվե-
ցան դառնակսկիծ հառաչանք և անհամար ափսոսանք. և ո՞ր
հարազատ որդի կը սգայ այնպէս սրտառուչ իւր ծնողի մահը,
ինչպէս որ մեք ամենեքեանս սաստիկ սրտացաւութեամբ կո-
ծեցինք մեր անմոռանալի Բարերարի և Տեառն անդարձ և
անակնկալ մահն, բայց ի՞նչ կարէինք անել՝ Աստուծոյ ան-
դառնալի վճռին ո՞վ կարող է հակառակել, որ միանգամ
սահման ունի դրած, որ ամէն մարդ իւր աշխարհային ան-
ցաւոր կեանքիցը յաւիտենական անանց և անմահ վիճակը
փոխուի: Աւասն որոյ սակաւ ինչ մեք մեզ ու մեզ միսիթա-
րելով և քաջալերութիւն ստանալով, նոյն օրը մեր Լազա-
րեանց Ճեմարանի վարժապետաց մեծ մասը (որոց մէջ էի և
ես և իմ հայրն), և վերին դասատանց աշակերտքն թուով

իբր 20, իւրեանց յատուկ ջերմեռանդութիւնը և երախտագիտութիւնը ցանկանալով յայտնի անել՝ շոգեվար երկաթուղի կառքով գնացին ՚ի Փ. պուրկ. ուր փետրուարի 8ին երբ որ նախարարք և երևելի մերազնեայ և օտարազգի աստիճանաւորք խուռն հաւաքեալք կային Լազարեանց Իշխանաց տան մէջ քահանայից և եկեղեցական սպասաւորաց հետ, նոցա առաջ և Հայրն իմ ասաց ճառ դամբանական՝ յիշեալ ճեմարանի ամենայն աշակերտաց և վարժապետաց կողմիցը, որոյ օրինակն ունիք տեսանել այժմ. և ապա նոյն բազմութեամբ հանգուցելոյ մարմինը մեծաշուք հանդիսով տարանք սուրբ Աստարինէի անունով քաղաքի մէջ շինուած Հայոց եկեղեցին: Միւս օրը ամսի 9ին պատարագից յետոյ մի ուրիշ ճառ կարդաց ուսսերէն լեզուաւ Մոսկուայի արժանապատիւ տէր Յարութիւն քահանայն Աեօրչէեանց, որ մեզ հետ եկողներից մէկն էր: Ճառից յետոյ աւելի ևս հանդիսով և ժողովրդոց և տէրութեան երևելի աստիճանաւորներով յուղարկաւորութիւնը սկսուեց այսու օրինակաւ:

Լմենի առաջ երթային կարգաւ ջուխտ ջուխտ ճեմարանի աշակերտքն, նրանցից յետոյ ուսուցիչքն, որք հանգուցելոյ Այսսերական նշանները ունէին գրկերին՝ կարմիր մախմուրէ բարձրի վերայ. նրանցից յետոյ դպիրք, քահանայք, և գերապատիւ Ասպետ Եփրեմ վարդապետն Ալթնեանց: Ննջեցելոյ մարմինը դրած էր փառաւոր և մեծածախ դագաղի մէջ, և տանօղքն՝ Փեթերպուրկ մայրաքաղաքի մէջ էլած ջերմեռանդութեամբ և սիրով վառված առ բազմերախտ տուեն Լազարեանց՝ մերազգի և օտարազգի անձինք էին մինչ ՚ի Հայոց հանգստարանի եկեղեցին, որ քաղաքէն դուրս և հեռու է բաւական յոյժ: Դագաղից յետոյ գալիս էր շքեղազարդ կառքն, և նորանից յետոյ երթային հանգուցելոյ վսեմափայլ ազգականք և բարեկամքն, ոմանք կառօք և շատք հետեակ, աջ ու ձախ կողմից գնային կերօնակիրք (որք ուսսերէն Փակելշչիկ կոչին) և ձիաւոր զինուորք: Այս կարգաւս գնալով հասանք Հանգստարանի սուրբ Յարութեան եկեղե-

ցին, որոյ մէջ բեմի առաջ պատրաստած կայր նորափոր գերեզման: Թաղման և հանգստեան կարգն ու աղօթքները աւարտելուց յետոյ՝ Ղաղարեանց Ճեմարանի որդեգիր աշակերտներէն երկուսը մի մի ճառ կարդացին հայերէն և ռուսերէն: Հայրէնի օրինակը ահա միւս ճառ հետ էս տեղ կտեսնէք: Ճառերից յետոյ մարմինը արտասուօք իջուցին գերեզմանի մէջ, որով և վերջացաւ տխրալի տեսարանն այն:

Վ. յսօրինակ եղև վախճան և ամփոխումն ՚ի գերեզմանս հարց իւրոց՝ մեր ամենապատուելի և ամենասիրելի Իշխանի Աղայ Յովհաննու Ղաղարեանց՝ բարերարի և անմոռանալի անխոնջ Հոգաբարձուի ուսումնականարօտ մանկանցն Հայոց: Աւելորդ համարիմ՝ խօսել աստ Հանգուցելոյ կենաց վերայ, որովհետև այն ընդարձակ պատմել է Հայրս, Սիշատակարան տոհմին Ղաղարեանց՝ ասացեալ գրքի մէջ, յորմէ հետաքրքիր բանասէրն կարող է տեղեկութիւն ստանալ՝ Վեհազնեայ Իշխանի ամենայն արած ազգային բարեգործութեանց վերայ: Ապա մեզ և ամենայն աղգին Հայոց այսուհետև մնայ մաղթանս և պաղատանս առ ամենաբարձրեալն Աստուած վերամբառնալ, զի հանգուցելոյ հոգին իւր լուսեղէն խորանաց մէջ հանգուցէ, նորա մարդկօրէն յանցանացն գթութեամբ ներեցէ, և որք մնացին յաշխարհի կենդանի յետ նորա՝ հարազատքն Վեհազն Աղայ Խաչատուր և Աղայ Ղաղար Յովակիմեան Ղաղարեանք՝ հանդերձ տիկնամբք, գատերօք, փեսայիւք և ամենայն ազգականօք իւրեանց, մխիթարել զամենեւին Հոգւովն իւրով սրբով, փարատել զտխրապատ խաւարն սրտից նոցա, երկարել զնոցին ազգատոհմն մինչև ՚ի վախճան աշխարհի վասն իւրեանց անհամար և անմահայիշատակ բարեացն, զոր արարին և առնեն յօգուտ ՚ի պատիւ և ՚ի փառս համօրէն աղգին Հայոց:

՚ի 20 փետրվարի

1858 ամի

՚ի Մոսկուա:

Հանձնալ 'ի ,, Մասեաց Աղա-նի " Ամսագրոյ Կոլեկոյ 'ի
Փարիզ յամի 1858. Մարտ. Ին- ֆ. յէջ 64—66:

Մեծ ցաւով սրտի լսեցինք այս օրերս մեր Ռուսաստանի
Հայկազն եղբարց նա մանաւանդ թէ ըստ Հայկազանց ըրած
մէկ նոր կորուստը: Յովհաննէս Աոմս Աղաբեանց՝ որ ոչ
ինչ ընդհատ իւր աղնուատոհմ՝ ազդատոհմովը՝ իւր անըստ-
գիւտ վարուքն ու ազգասէր ոգւովն և բարի գործօք ծանօթ
էր և սիրելի հասարակաց մեր ազգին, Եօթանասնեմեան պա-
րարտ ու բազմաբեղուն կեանքը կնքեր է Փետրուարի 6/18ին,
երթալով 'ի խնդիր իւր հոյակապ հարցն և արեանառու աղ-
գակցացը՝ որոց փառաւոր անունը ժառանգեր էր, ու ոչ մի-
այն անաղօտ էր զայն պահեր, հապա և ևս առաւել պայծա-
ռացուցեր հայրենեաց և օտարաց առջև:

Իւր մանրապատում՝ կենսագրութիւնը ուրիշ անդամի թող-
լով, հոս միայն աղնիւ կենդանագիրը ընթերցողաց առջևը
դնեմք, ու Փեթրպուրկի Հի-սիսային Մեղո- ըսուած լրագրոյն
մահագոյծը թարգմանեմք, զոր հրատարակեց նաև Տեղա լը-
րագիրը և բազում այլ լրաթուղթք Գաղղիոյ:

,, Հայոց Մեծաց հնագոյն ու ամենէն անուանի ցեղերէն
մէկը, որ դարէ մը 'ի վեր Ռուսաց տէրութեան ծառայու-
թեան մէջ է, Աղաբեանց ցեղը կըսեմ, այս Փետրուարի
6/18ին իւր գլխաւոր անդամոցը մէկը կորսնցուց, որ է Եօթա-
նասնեմեան Յովհաննէս աղա Աղաբեան, արդիւնական խոր-
հրդական պետութեան Ռուսաց, Ինքնակալին սենեկապետ,
Փեթրպուրկի կայսերական հասարակաց գրատանը պատուոյ
անդամ, հոգաբարձու եկեղեցեացն Հայոց որ 'ի Փեթրպուրկ
և 'ի Մոսքուա, և Աղաբեան արեւելեան լեզուաց Ճեմարա-
նին որ 'ի Մոսքուա, անդամ Փետրպուրկի բանտից ժողովոյն,
և բազում այլ ուսումնական ընկերութեանց:

„Յովհաննէս աղայն այր բարեգործ եղև, այս բառիս ընդարձակագոյն առմամբը: Իւր ճոխութեան մեծագոյն մասը և բոլոր իւր կեանքը նուիրեց 'ի բարիս գործել կամ հասարակաց օգտել, և իւրոյ ազգին բարոյական և մտաւոր յառաջադիմութեանը ձեռնտու հանդիսանալ: Այս ազնուական ցեղին ըրած հիմնարկութիւնները, որոց մէջ Փեթրպուրկի և Մոսքուայի հայափառ եկեղեցիները՝ իրեն առատ խնամոցը նիւթ էին եղած, որ մինչև 'ի շուայլութիւն կերթար: Փերմի կուսակալութեան մէջի գեղեցկաշէն Հայոց եկեղեցւոյն ինքն է հիմնադիր:

„Իւր կալուածոցը մէջ եղած հպատակացը հետ՝ մարդասիրութեամբ և բարութեամբ լի, ետքի դժուարին տարիներուն մէջ կուղէր որ անոնց պահպանութեանն ու պիտոյիցը համար պէտք եղած ծախքերը՝ իւր եկամտիցը վճայէն առնուի, յառաջ քան իւր առանձնական ծախքերն ընելու: Ասով, Աղեսանդր Բ Կայսեր դեղացւոց աղատութեան համար ըրած հրամանը՝ ինքը մեծաւ փութով ընդունեցաւ:

„Մահկանացու մարմինը դրուեցաւ իւր տանը շիրմին մէջ 'ի մատրան անդ Հայոց որ 'ի գերեզմանատան Սմոլենսքայ, ոչինչ հեռի 'ի Փեթրպուրկէ:“

Հանձնալ 'ի ,,Յեշապահարանէ Լազարեան Տոգի" գտելոյ
'ի Մահոս յամին 1856. էջ 24 — 31:

Իշխանապետն Յովհաննէս Յովակիմեան Լազարեանց *)
(որ անդաւակ Հայրն է խմբելոցն 'ի Լազարեան Ճեմարանի
որ 'ի Մոսկուա՝ դասուց դասուց մանկտուոյ ազգիս) յաղագս
բաղմադէմ՝ ծառայութեանցն՝ զորս ծառայեալ է Տէրութեան
Ռուսաց, և յաղագս բաղմօրինակ բարերարութեանցն առ
իւր Համազգիս, փառաւորագունից արժանացեալ է Աստի-
ճանաց պատուոյ՝ և պարգևաց տուելոց 'ի մեծազօր Ապսե-
րացն Ռուսաց՝ յԱղեքսանդրէ Առաջնոյ և 'ի Նիկողայոսէ
Առաջնոյ:

Արք զայսմ՝ ամենայնէ լի՝ ցանկան ունել տեղեկութիւն,
ընթերցելն զՔաղուածն հանեալ 'ի նորա ծառայութեանցն
Յուցակէ, որոյ այս է թարգմանութիւն:

,,Դրան Նորին Ապսերական Մեծութեան Սենեկապետ,
Ներգործական Պետական Խորհրդական՝ Յովհաննէս Յովա-
կիմեան Լազարեանց, Հոգարարձու Լազարեան Ճեմարանի
Արևելեան լեզուաց, ունի զՇ. քանչանսն Ասպետական Աար-
դաց՝ Ս. Աննայի ն աստիճանի՝ զարդարեալ Ապսերական
Թագիւ. Ս. Սթանիսլաւայ ն աստիճանի. և Ս. Ալատիմի-
րայ դ աստիճանի: Ունի ևս զՊատուադիրն անուանեալ Նշան
Ս. Յովհաննու Երուսաղէմացւոյ. զՆշան գովանի և անա-
րատ ծառայութեան վասն 35 ամաց. զՇ. քաղրամ Աղնուա-

*) Ծնունդ սորա 'ի Մկրտութեան Յուցակի նշանակեալ կայ ըստ այսմ.
,, 1786, Փետրվարի մէկ, Երեկոյեան 6 սհաթու՝ մին կարտին (իմա՝ քա-
ռորդին) աղայ յովակէմին Աստուած որդի պարգևեաց. 12ին մկրտեցին.
կնքօղն տէր պետրոսն էր, և կնքահայրն աղայ մինասն, և անունն եղին
Յովհաննէս. Աստուած բարի յիշատակ արասցէ և զօրացուցէ:":

կանութեան վասն Հայրենեաց պատերազմին՝ որ 'ի 1812 ամի, և զնշան Առիւծու և Արեգական Խ աստիճանի՝ տուեալ յարքայէն Պարսից հանդերձ պարգևադրով յամին 1853: Անուն Լազարեանց Տոհմի արձանագրեալ է յԱզգաբանական մատենի նահանգին Եարոսլաւայ, յառաջնում մասին. 'ի Ս. Փեթերպուրկայն՝ 'ի չորրորդ մասին, և 'ի Մոսկուայն՝ յառաջնում մասին: Հրովարտակն յաղագս Ազնուականութեան տուեալ է նախահաւու նորա Ղազարայ Նազարեան Լազարեանց 'ի Վայսերուհւոյն Վատարինեայ Բ. յՅ Հոկտեմբերի 1776 ամի:

Տոհմային կալուածքն են այսոքիկ: 'Ի վիճակս Փերմ՝ նահանգի՝ յանուանեալսն Փերմսքի, Սոլիքամսքի, Օխանսքի, և Չէրթընսքի, ընդ հաւասարադօր տիրողութեամբ եղբօր նորա Ներգործական Պետական Խորհրդականի՝ Սենեկապետի՝ Խաչատրոյ Յովակիմեան Լազարեանց, 'ի ժամանակի վերջին՝ իններորդ Աշխարհագրին՝ ստրուկք և ընդոծինք յարական սերէ՝ ոգիք 19,222: Եփարանք աղի՝ 'ի վիճակին Սոլիքամսքի. գործարանք ձուլելոյ զչուկուն և զերկաթ՝ 'ի վիճակսն Փերմսքի և Սոլիքամսքի. տուն մի փայտեայ 'ի Մոսկուա. տուն մի փայտեայ և տուն մի քարեայ 'ի Նիժնի-Նովկորոտ. արծաթագինք՝ արդար վաստակօք ստացեալք՝ ոգիք 27 յարական սերէ՝ 'ի Տանիլովսկի վիճակի նահանգին Եարոսլաւայ:

Վաստիարակեցաւ 'ի գլխաւոր ուսումնարանին Գերմանացւոց՝ որ առ Ս. Պետրոս եկեղեցեաւ Աւետարանականաց 'ի Ս. Փեթերպուրկ:

Յով Տեառն

1801. 'Ի Յուլիսի 3, եմուտ 'ի ծառայութիւն յեղեալն 'ի Մոսկուա 'ի Դիւանն Վայսերական Ատենի Արտաքին գործոց:

— 'Ի Հոկտեմբերի 9, Բարձրագոյն Հրամանագրով կարգեցաւ Թարգման 'ի սակս առաջիկայ դտանելոյ 'ի հանդիսի Թագադրութեան Վայսեր:

1804. 'Ի Յուլիսի 27, նշանակեցաւ 'ի գործս Վայսերական Ատենի յԱսիական Բաժնի:

1805. 'Ի Դեկտեմբերի 31, 'ի նմին կալով պաշտաման՝ պարպեցաւ 'ի Թարգմանութիւնս 'ի Հայ լեզուէ, և ըստ առաջագրութեան նոյն Ատենի՝ ամբարձաւ 'ի Կառավարող Ծերակուտէն յաստիճան Ատենական Գատողակցի:
1807. 'Ի Փետրուարի 5, կարգեցաւ 'ի խումբս երկրային կամ քաղաքական զինուորաց նահանգին Ս. Փեթրպուրկայ:
- 'Ի նմին ամի ընկալաւ 'ի պարգև զՇ. քաղրամ ոսկի, և զմատանի ադամանդեայ:
1810. 'Ի Դեկտեմբերի 31, ըստ առաջագրութեան Կայսերական Ատենին՝ ամբարձաւ 'ի Կառավարող Ծերակուտէն յաստիճան Պալատական Խորհրդականի:
1811. Դեկտեմբերի 13, ըստ առանձին Կայսերական Հրամանագրի՝ արձակուրդ ընկալաւ գնալ 'ի Կաւկասեան Զրբուղիս առ 'ի բժշկութիւն:
1812. 'Ի Մարտի 19, ոչ ինչ օգտեալ 'ի ջրոց անտի՝ դարձաւ եմուտ վերստին 'ի ծառայութիւն:
1814. յՕգոստոսի 30, ընկալաւ զՇ. քաղրամն Ազնուականութեան՝ սահմանեալ վասն պատերազմին Հայրենեաց որ եղև յամին 1812:
1815. 'Ի Մայիսի 3, կացուցաւ Հոգաբարձու Լազարեան ճեմարանի Արևելեան լեզուաց որ 'ի Մոսկուա:
1816. 'Ի Սեպտեմբերի 10, արժանացաւ վարձատրութեան՝ Պատուադիր Նշանաւ Ասպետական Կարգի Ս. Յովհաննու Երուսաղէմացւոյ:
1817. Հրաւիրեցաւ 'ի Զինուորական Հանրական Նահանգապետէն Մոսկուայ՝ լինել Թարգման 'ի Դիւանատան նորա:
1818. 'Ի Դեկտեմբերի 31, ընկալաւ զաստիճան Ատենական Խորհրդականի՝ հանդերձ Աւագութեան պատուով:
1819. 'Ի Մայիսի 31, փոխադրեցաւ ըստ առաջնոյն 'ի գործս Կայսերական Ատենին:
- 'Ի 28 օրեայ արձակման իւրում 'ի Մոսկուա՝ 'ի կիրարկ զժամանակսն յօգուտ պաշտամանն՝ 'ի Թարգմանութիւնս 'ի Հայ լեզուէ՝ ըստ յանձնարարութեանն

եղելոյ 'ի Կառավարչէ Դիւանին Կայսերական Ատենի
Արտաքին գործոց՝ 'ի Ներքին Խորհրդականէն Մալի-
նովսքեայ՝ 'ի յարարերութիւնս դատաստանական տե-
ղեաց և զանազան խնդրոց :

1823. յԱպրիլի 18, փոխադրեցաւ յԱսիական Բաշխն Նա-
խարարութեան Արտաքին գործոց :

— 'ի Նոյեմբերի 15, ամբարձաւ յաստիճան Պետական
Խորհրդականի՝ Հանդերձ Աւագութեան պատուով 'ի
31էն Դեկտեմբերի 1820 ամի :

1826. 'ի Սեպտեմբերի 22, 'ի վարձ ջերմեռանդօրէն կատա-
րելոյն զպաշտօնն յանձն եղեալ նմա յԱսիական Բաշ-
խն առ ընթեր յայնկոյս - Կաւկասեան և Քիրկիզեան
Պատգաւորաց եղելոց 'ի Մոսկուա 'ի ժամանակի Թա-
գադրութեան Կայսեր Նիկողայոսի, արժանացաւ ըն-
դունել զՀ. քանչան Ասպետական Կարգի Ս. Աննայի ք
աստիճանի :

— 'ի նմին իսկ ժամանակի փոխադրեցաւ առ Զինուորա-
կան Հանրական Նահանգապետն Մոսկուայ՝ 'ի սակս
կատարելոյ զզանազան յանձնարարութիւնս :

2829. 'ի Փետրուարի 19, Բարձրագոյն Հրամանաւ Հաստա-
տեցաւ 'ի կոչման Պատուանուն Ատենակալի 'ի Տես-
չութեան Ասպետական Նշանի Ս. Անդրէի Նախակոչ
Առաքելոյ՝ առանց հասութի, կրելով զսահմանադրեալ
Նշանն :

1830. 'ի Մարտի 15, ըստ վկայութեան Զինուորական Հան-
րական Նահանգապետին Մոսկուայ՝ ծանուցաւ նմա բա-
րեհաճութիւն Գերամբարձ Միապետին :

— յ()գոստոսի 22, Ամենողորմածաբար պարգևատրեցաւ
Նշանաւ գովանի և անարատ ծառայութեան վասն 20
ամաց :

1831. 'ի Յունուարի 22, 'ի վարձ ջերմեռանդութեանն առ
ծառայութիւն 'ի պաշտաման Հողաբարձուի Լազարեան
Ճեմարանի Արևելեան լեզուց՝ արժանացաւ բարեհա-

Ճուլթեան Գերամբարձ Միապետին՝ յայտնելոյ ՚ի ձեռն
Օթանդակ Զօրապետին Հեծելազօրու՝ Կոմսին Աղեք-
սանգրի Պենկենտորֆայ :

— ՚Ի Մայիսի 22, ՚ի ժամանակի մաղձայոյդ ախտին (XO-
lera) ճարակելոյ ՚ի Մոսկուա, օգնական գտաւ Թաղա-
պետի Մեասնիցքի մասին, և վասն ջերմեռանդութեանն
՚ի փոյթ ջանից ՚ի կարճել զցաւն, ըստ կարգաւորու-
թեան Ժողովոյն Նախարարաց՝ Ամենողորմածաբար
վարձատրեցաւ Թագաղարդ Շքանշանաւ Ասպետական
Կարգի Ս. Աննայի քաւորանի :

— ՚Ի Յուլիսի 19, Նշանակեցաւ Անդամ Ժողովոյն կար-
գելոյ ՚ի կատարումն տեսարանի Ռուսական ձեռագոր-
ծաց ՚ի Մոսկուա. և վասն փութապէս ՚ի կատար ածե-
լոյն զգործս զայս՝ Ամենողորմածաբար պարգևեցաւ
նմա մատանի ադամանդեայ՝ հանդերձ քանդակաւ փա-
կազրի անուան Նորին Կայսերական Մեծութեան :

1832. ՚Ի Մայիսի 1, ՚ի կատար ած զշինութիւն մատենադա-
րանի Դիւանատան Զինուորական Հանրական Նահան-
գապետին Մոսկուայ, որում՝ ըստ հրամանագրութեան
նոյն Նահանգապետի՝ սկիզբն արարեալ էր ՚ի 16էն
Դեկտեմբերի 1830 ամի :

1834. ՚Ի Հոկտեմբերի 22, որով Անդամ Ժողովոյն կարգե-
լոյ ՚ի սակս կառուցման Յաղթական Կամարին որ ՚ի
Մոսկուա, ՚ի վարձ աշխատութեանն՝ Ամենողորմածա-
բար պարգևատրեցաւ Շքանշանաւ Ասպետական Կար-
գի Ս. Վլատիմիրայ քաւորանի :

1835. ՚Ի Մարտի 14, նշանակեցաւ Անդամ վասն յօրինմանն
՚ի Մոսկուա՝ երկրորդ տեսարանի արուեստակերտուածոց :

1836. ՚Ի Յունվարի 19, վասն տեսարանի արուեստակերտ-
ուածոց եղելոյ ՚ի Մոսկուա, Ամենողորմածաբար պար-
գևատրեցաւ կոչմամբ Սենեկապետի Դրան Նորին Կայ-
սերական Մեծութեան :

1837. ՚Ի Փետրուարի 24, վասն ջերմեռանդութեանն և վաս-

տակոյն յօգուտ հասարակաց, Ամենողորմածաբար ամբարձաւ յաստիճան Ներգործական Պետական Խորհրդականի:

1838. Ի Դեկտեմբերի 12, վասն տպագրութեան Հայ և Ռուս բառարանին, արժանացաւ բարեհաճութեան Քերականութեան Միապետին՝ յայտնելոյ ի ձեռն Փոխանակի Գլխաւոր Կառավարչին Կայսերական Ատենի՝ Կոմսին Նեսսելրոտայ:

1839. Ի Մարտի 25, յաղագս գովանի եղանակաւ և ջերմեռանդօրէն կատարելոյն զպաշտօնն Հոգաբարձուի Լազարեան Ճեմարանի Արեւելեան լեզուաց՝ որ ի Մոսկուա, Ամենողորմածաբար վարձատրեցաւ ոսկեայ ադամանդայեռ տիով պնչադեղոյ՝ հանդերձ քանդակաւ փակագրի անուան Նորին Կայսերական Մեծութեան:

— Ի Նոյեմբերի 10, ի լրումն ցանկութեանն ցուցելոյ յիւրմէ, և ի սակս յարակցութեանն ընդ Զինուորական Հանրական Նահանգապետին Մոսկուայ, դասեցաւ ի թիւս Անդամոց Նախարարութեան Արքունի հասից՝ իւրովք սեպհական ծախուք յառաջ քան զմտանելն ի նշանակեալն պաշտօն:

1840. յ()գոստոսի 22, Ամենողորմածաբար պարգևատրեցաւ Նշանաւ գովանի և անարատ ծառայութեան և գերագոյն արժանաւորութեան:

1841. յԱպրիլի 11, ի տրիտուր յարատե ջերմեռանդութեանն յօգուտ Արեւելեան լեզուաց Ճեմարանին Լազարեանց՝ որ ի Մոսկուա, վարձատրեցաւ Շքանշանաւ Ասպետական Կարգի Ս. Սթանիսլաւայ Խ աստիճանի:

1845. Ի Յուլիսի 27, ի լրումն Բարձրագոյն հրամանին եղելոյ ի 6էն Յուլիսի այսր ամի, յաղագս ի բաց հանելոյ ի թուոյ պաշտօնէից զաստիճանաւորսն կարգեալս ի պէտս առանձին յանձնարարութեանց Նախարարութեան Արքունի հասից, ևս և զայնոսիկ՝ որք ունին զհանապազօրեայ պարապումն ի նմին Նախարար-

րութեան կամ յայլ Ատեանս, նմանապէս և առ ՚ի սահմանափակել զթիւ նոցին առ հասարակ, ՚ի բաց հանաւ ՚ի թուոյ պաշտօնէից Նախարարութեան Արքունի հասից:

— ՚ի Հոկտեմբերի 5, Ամենողորմածարար պարգևատրեցաւ Նշանաւ գովանի և անարատ ծառայութեան և գերագոյն արժանաւորութեան վասն 35 ամաց:

1848. ՚ի Յունիսի 15, ՚ի ցոյց առանձին բարեհաճութեան առ յարատեակ ջերմեռանդութիւն նորա ՚ի պահպանութիւն Լազարեան Ճեմարանին Արևելեան լեզուաց՝ որ ՚ի Մոսկուա, պարգևատրեցաւ Շքանշանաւ Ասպետական Կարգի Ս. Աննայի Խ աստիճանի:

1851. ՚ի Փետրուարի 12, ՚ի տրիտուր նուիրանաց 60,000 րուպլի արծաթոց ՚ի պէտս հաստատութեան Նախակրթական Բաժնի ՚ի Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց՝ ՚ի յիշատակ մատաղահասակն Յովհաննու Լազարեանց, ծանուցաւ նմա Կայսերական շնորհակալութիւն:

1853. ՚ի Մայիսի 20, ՚ի յարգանս մեծամեծ նուիրաբերութեանցն եղելոց ՚ի նմանէ ՚ի պահպանութիւն Լազարեան Ճեմարանին Արևելեան լեզուաց, և ՚ի տարածումն լուսաւորութեան, վարձատրեցաւ Թագադարդ Շքանշանաւ Ասպետական Կարգի Ս. Աննայի Խ աստիճանի:

Ի՛շ և Պատուանունն Անդամ Ս. Փեթերպուրկայ և Մոսկուայ Կայսերական Ընկերութեան Բնազննաց, Անդամ Կայսերական Ընկերութեան Շինական Տնտեսութեան, և Անդամ Ասիական Ընկերութեան Փարիզոյ. նաև՝ ըստ Բարձրագոյն հրամանի՝ Անդամ Ժողովոյն սահմանելոյ յաղագս բանդից, և այլ առանձին Ժողովոյ սահմանելոյ յաղագս չքաւորաց:

Հ Ր Ո Վ Ա Ր Տ Ա Կ

ԵՌ՝ ԿԵՌՆԱՎԱՐՈՂ՝ ԿԵՐԱԿՈՅՏՆ

—

Ի վերայ հիման 13երորդ յօդուածոյ կանոնադրութեան Ազգարեան Ճեմարանի արեւելեան լեզուաց՝ հրամայեմք, զի Հոգաբարձու այսր Ճեմարանի եղիցի այժմեան Օգնականն Հոգաբարձուի, Սենեկապետն Գլխն ՄԵՐՈՅ, Ներգործական Պետական Խորհրդականն Խաչատուր Ազգարեանց, Ամենողորմածաբար պարգևելով նմա, ի տրիտուր փութաջան ծառայութեանն և առանձին ջերմեռանդութեանն յօդուտ նախանշանակեալ Ճեմարանին՝ զաստիճան Ներքին Խորհրդականի:

Ի բնագրին Իսկական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ
ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ գրեալ է

« ԱՂԵՔՍԱՆԴԻ »:

Ի Ս. Փեթերպուրկ

Ի 20 Մարտի 1858 ամի:

Ուղեղ է. Արտանախան Արեւադպիւր Վ. Պրիտի:

ԳԼԽԱՒՈՐ ԻՇԽԱՆԱՊԵՏ

ՈՂՈՐՄԱԾ ՏԷՐ

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ

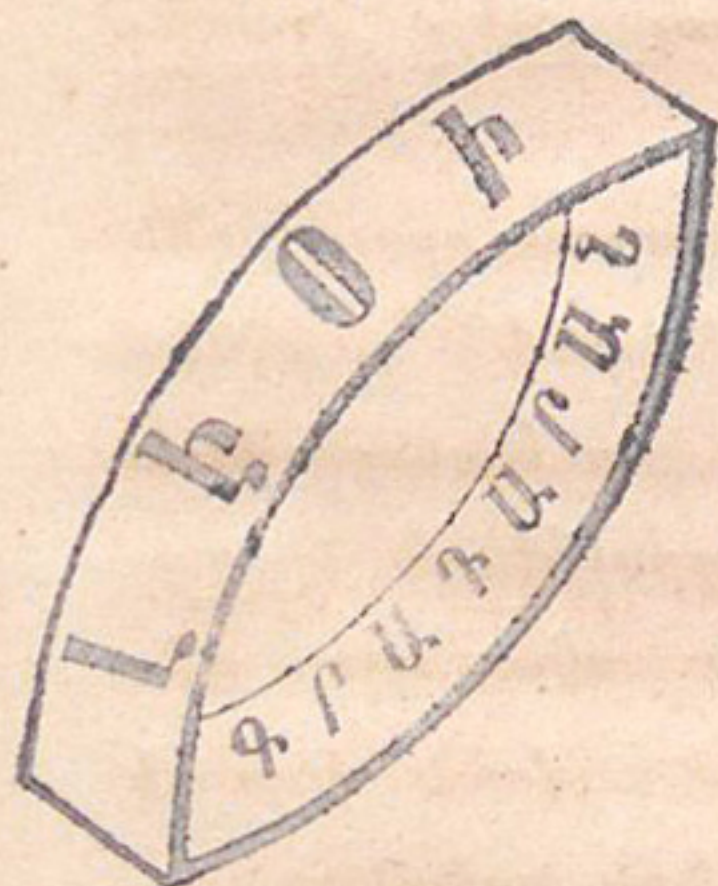
Խաչապատ-Յովակիմեան.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒԱՅ

՚ի Ս. Փեթրոսուրի

՚ի 22 Մարտի 1858 ամի.

Համար 390:

Օգտաբեալն ՚ի 2երմէ Գերազան-
ցութենէ ընդ յարաբերական թղթոյ
՚ի 10էն այսր Մարտի ընդ Համարով 49,
զհաշուէցուցալ Լազարեան ճեմարա-
նի Արևելեան լեզուաց ՚ի 1857 ամի,
և նոյնպէս զյարաբերական թուղթս
2եր, Ողորմած Տէր, ՚ի 10էն և ՚ի 11էն
Մարտի ընդ Համարովք 48 և 53, յորս
Գուք հաճեցայք հաղորդել. նախ՝ յա-
ղագս նուիրելոյ հանգուցեալ եղբօր
2երոյ՝ Ներդործական Պետական Խոր-
հրդականի՝ Յովհաննու Յովակիմեան
Լազարեանց զ50 հազար ուռալի, և
2եր զ10 հազար ուռալի արծաթ՝ յօ-
գուտ վերոյիշեալ ճեմարանի, և երկ-
րորդ՝ յաղագս ցանկալոյ 2երոյին Գե-
րազանցութեան և հանգուցեալ եղբօր
2երոյ, զի այժմէն իսկ մտցէ ընդ լիա-
կատար իշխանութեամբ ճեմարանին
տունն՝ որ ՚ի Մոսքուա՝ ՚ի Մեասնից-
քիյ անուանեալ մասին, յերրորդ թա-
ղի ընդ Համարով 240, հանդերձ ա-
մենայն շինուածովքն՝ որ առ նմին, և
գետնովն, այն՝ որ նուիրեալն էր ՚ի

Չէնջ յամին 1853, բայց մնացեալ ընդ իշխանութեամբ Չերով, բարերախտութիւն ինձ վարկայ ամենախոնարհարար առաջի առնել Թագաւոր Կայսեր:

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ, տալով լիակատար իրաւունս ջերմեռանդութեան Չերովին Գերազանցութեան և հանգուցեալ եղբօր Չերով Յովհաննու՝ առ օգուտ աղգային լուսաւորութեան, և առանձին իմն ուշադրութեամբ ղնենալ զհաշուէցուցակն Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց յամի 1857, ամենողորմածարար հաճեցաւ հրամայել.

1) Ի պատճառս վախճանելոյ՝ ի կենաց Ներգործական Պետական Խորհրդականին՝ Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց՝ նշանակել զՉերով Գերազանցութիւն՝ Հոգաբարձու Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց և, Ողորմած Տէր, ի նշանակ ֆութաջան ծառայութեան և առանձին ջերմեռանդութեան Չեր յօգուտ Ճեմարանին՝ ամբառնալ զՉեղ յաստիճան Ներքին Խորհրդականի:

2) Նշանակելով զՉեղ Հոգաբարձու, զպարտաւորութիւնն Օգնականի Հոգաբարձուի Լազարեան Ճեմարանի՝ զսահմանադրեալն ի 21 Գեկտեմբերի 1849 ամի յաւելուածովն և փոփոխմամբ քանի մի յօդուածոց Կանոնադրութեան Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց, և ցուցակաւ այսր Ճեմարանի, իբր զաւելորդ ունայնացուցանել, և վասն այսորիկ ևս խափանել զ11 և 13 երորդ յօդուածոն Կանոնադրութեան Ճեմարանի:

3) Օգրամսն ի նորոյ նուիրեալս ի հանգուցեալ եղբօրէ Չերով ի Յովհաննէ Յովակիմեան Լազարեանց՝ յօգուտ Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուց՝ զյիսուն հազար արծաթ ուսպլիս, և զգրամսն նուիրեալս ի Չէնջ, Ողորմած Տէր, ի յիշատակ այսր եղբօր Չերով՝ զտասն հազար արծաթ ուսպլիս, որոց գումարն է վաճառն հազար ուսպլի արծաթ, ընդունել յօգուտ նախայիշեալ Ճեմարանի, առաջարկելով Իշխանապետի նորին ի գործ դնել զայս գումար յառաւել յարդիւնաւորս և յօգնակարագոյնս վասն այսր Ճեմարանի,

և 4) Օտուենն՝ որ գտանի՝ ի Մոսքուա՝ ի Մեասնիցրից մասին, զնուիրեալն յեղբօրէ Զերմէ ի Յովհաննէ Յովակիմեան և ի Զերդ Գերազանցութենէ յամին 1853 յօգուտ Ճեմարանին, այժմէն իսկ հանդերձ ամենայն շինուածովքն և գետնովքն պատկանելովք նմին տան՝ ընդունել ընդ լիակատար տիրութեամբ Լազարեան Ճեմարանի:

Օայսօրինակ Բարձրագոյն հաճութիւնն զեկուցանելով Զերում Գերազանցութեան վասն պարտուպատշաճ տնօրէնութեանց, և շնորհաւորելով Զեզ, Ողորմած Տէր, զնոր նշանսն Միապետին առ Զեզ ողորմութեան, ունիմ պատիւ առաքել առ Զերդ Գերազանցութիւն զվաւերացուցեալն պատճէն Բարձրահրաման Հրովարտակի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ՝ տուելոյ Կառավարող Ծերակուտին ի 20 այսր Մարտի՝ վասն նշանակելոյ զԶեզ Հոգաբարձու Լազարեան Ճեմարանի՝ ամբառնալով յաստիճան Ներքին Խորհրդականի:

Ընդ այսմ հարկ համարիմ յաւելուլ՝ թէ այժմէն իսկ արարեալ են յինէն յետագայ տնօրէնութիւնքդ:

1) Գլխաւոր Կառավարչի Վերատեսչական Բաժնի Քաղաքական տեսչութեան տուաւ զեկուցումն զհաստատութենէ և զամբարձմանէ Զերոյին Գերազանցութեան, յաղագս մուծանելոյ ի Բարձրագոյն հրաման ըստ Քաղաքական տեսչութեան:

2) Տ. Նախարարին Իրաւանց՝ ծանուցաւ որպէս վասն Բարձրագոյն վճռահատութեան յընդունել Լազարեան Ճեմարանի զնուիրեալն յօգուտ նորա՝ զգրամս և զտուն, նոյնպէս և վասն ունայնացուցման պաշտաման Օգնականի Հոգաբարձուի նշանակեալ Ճեմարանի, վասն հաղորդելոյ Կառավարող Ծերակուտին, և

3) Տ. Օինուորական Հանրական հահանդապետին Մոսքուայ ծանուցաւ վասն ընդունելոյ այժմէն իսկ ընդ լիակատար Իշխանութեամբ Լազարեան Ճեմարանի զտունն նուիրեալ ի Զէնջ յօգուտ այսր Ճեմարանի, վասն ազատելոյ

ղայն 'ի քաղաքական տեղահարկէ՝ ըստ հիման 63 յօդուածոյ Կանոնադրութեան Ճեմարանի :

Հաճեցարո՞ւք , Ձերդ Գերազանցութիւն , վստահ յիմս լինել 'ի լիազոյն յորդ և 'ի հաւատարմութիւն :

('ի բնագրին) ԲՆԷԱԿ ՕՒԼԷ :

Ուղիղ է . Հողաբարձու Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց Ներքին Խորհրդական Խաչատուր Լազարեանց :

Պատճէն նամակի Տեառն Յակոբոս Վլէհափառ Պատրիար-
քի Հայոց որ 'ի Սոսորանդնոս-պօլիս' գրելոյ առ Վլէհազ-
նէայ Պայազապոն Խաչապուր Յովակիմեան Լազարեանց :

ՊԱՏՐԻԱՐԷԱՐԱՆ

Վլէհազնէայ Պայազապ .

Հ Ա Յ Ո Յ

ԻԿՈՍՏԱՆԻՆՈՒՊՈԼԻՍ

Քաղաքական վիճակ Ազգի մերոյ
երջանկանայ բաղմութեամբ Աստուա-
ծասիրաց և Ազգասիրաց . և պակասե-
լով այնպիսեացն՝ 'ի թշուառութիւն
խոնարհի . Չայս իրաւամբ տարածա-
նէին առաջի Տեառն 'ի Հնոցի անդ ե-
րեքին մանկունքն, եթէ ոչ դոյ 'ի ժա-
մանակի յայսմիկ և այլն . իբրեւ մի
միայն պատճառ թշուառութեան Իս-
րայէլեան ժողովրդեան խոնարհելոյ 'ի
գերութիւն :

Սեք արդարեւ յերկար ժամանա-
կաց կորուսեալ զԱզգային ազատու-
թիւն՝ միսիթարիմք իրաւամբ Աստուա-
ծասէր և Ազգասէր համազգի բարե-
րարաց յանձանձելովն զհայրենի ազգ
և զեկեղեցի , և զայնպիսի անձինս
հոյակապս համարիմք իբրեւ զբիրս ա-
չաց , ուստիւ խնդրելով 'ի Տեառնէ
Աստուծոյ՝ ցքանի մի դարս ձգել զա-

ուրս կենաց նոցա, և յայսմանէ կարէ Չերդ կորովախորհուրդ վսեմութիւն դուշակել անշուշտ, զոր թախիծ և ցաւ ոչ պատճառեսցէ մահ միոյ յայնպիսեայն:

Յարանց յայսպիսեաց կարգի զառաջին տեղին ունի անշուշտ Չերդ Աստուածախնամ Աղնիւ գերդաստան 'ի խորհրդեան բնաւից համազգեաց տարածելոց 'ի սիխուս զանազան տեղեաց, և կարի իրաւամբ. իբր զի անհամար գործ բարեպաշտութեան և Ազգասիրութեան իբրև զլոյս արևու յամենայն ուրեք արձակեալ են զիւրեանց անաղօտ շառաւիղ անսուտ համբաւու. ուստի կարէք գիտել՝ եթէ 'ի վերայ իւրաքանչիւր անձանց գերդաստանին Չերդ զոր խնայութիւնս արդեօք ոչ առնիցեն:

Յայսպիսի զգածման եղելոց թէ չիցէ աղօթարարութիւնս մեր առաջինն, սակայն վստահիմք ասել թէ՝ և ոչ վերջինն. ուստի և վախճան կենաց Չերումդ Պայաղատ Հարազատի և Ազգասէր Բարերարի Աղայ Յոհաննու, որ 'ի լրագրոց հաղորդեցաւ մեզ իբրև զդառն բաժակ, ընկղմեաց 'ի թախիծ և 'ի սուգ, գիտելով չափ՝ զի ազգ մեր մեծի կորստեան և փնասու դիպաւ. այլ զի ոչ բաւեմք հակառակել անհասանելի խորոցն Աստուծոյ, մաղթելով 'ի նմանէ զյաւերժական հանգիստ հոգւոյ նորա յերկնից Արքայութեան ընդ Աստուածասէր իշխանաց տօնելեաց յեկեղեցւոջ, և մխիթարիչ լինել Չեզ Հոգւով սրբով, զոր ամենայն աղօթաւոր պաշտօնաւորիմք առ ինքն, զի Աջով իւրով հովանաւորեալ Չերում վսեմութեան՝ յերկարեսցէ զԱզգօգուտ կեանս Չեր 'ի մխիթարութիւն վշտահար թաղծելոցս՝ և որպէս ակն ունիմք անտարակոյս, ընդ Չերումդ սովորական 'ի խնամս և 'ի բարեղարդութիւն Ազգի և Եկեղեցւոյ վաստակոց և աշխատութեանց՝ և զնորին հոգելոյս Հարազատի Չերոյ զմասն աշխատութեանց, զորս ելիք և փութացաւ առ որ կոչեցաւն՝ առնուլ զվարձս նոցա, յանձին ունիցիք իբրև ժառանգք նորա գովանիք. և բարեխնամ Տէր՝ որ պատրաստ է լսել աղօթից մատուցելոց առ ինքն, մի՛ ցուցցէ մեզ զպա-

կասիլ Ազգաշահ կենաց Ձերոց, այլ հաճեսցի ՚ի շնորհ Աշ-
գի մերոյ ձգել ընդ երկայն աւուրս:

Ձերում Վեհապետայ Պայադատութեան
մշտնջենաւոր աղօթարար.

Պ. Կ. Յակոբ Արեւիկեցի:

9/21 Ապրիլի. 1858:

Պատճէն նամակի գրելոյ յամենապատիւ Տեղապահէ Ս.
Արքեպիսկոպոսին Լեւոնի՝ 'ի սրբազան Ղ-իսկա Արքեպիսկո-
պոսէ և 'ի սրբազան Սահար Եպիսկոպոսէ առ Վեհապ-
նէայ Պայտակարն Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց :

Ձ Ե Ր Դ Գ Ե Ր Ա Ջ Ա Ն Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԱՂԱՅ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ ԼԱՋԱՐԵԱՆՑ

Ողորձած Տէր .

Օհարուածողն մերոց հոգեկան մխիթարութեանց զգրու-
թիւն Ձեր Գերազանցութեան արձակեալ առ մեզ 'ի 6ն
անցեալ Մարտի՝ ընկալաք 'ի 27ն այնր ամսոյ . զոր ընթեր-
ցեալ՝ կարի յոյժ վշտացաք ընդ մահ ամենահարազատին Ա-
ռաքելական եկեղեցւոյ Քրիստոսի Աստուծոյ և առաքինագործ
բարերարին բազմերամ մանկանց համազգայնոց և օտարա-
դանց Վեհանձն աղայ Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց՝
միակ արենակցի և հոգեկցորդ եղբօր Ձերոյ Սիրեցելոյն 'ի
մէնջ :

Այս բօթաբեր նամակ Ձեր Գերազանցութեան յիրաւի
'ի տխրութիւն համակեաց ոչ միայն զմեզ , այլ և զորս ընդ
մեզ՝ դասք հոգեւորականաց Արարատեան Մայր Աթոռոյ սրբոյ
Վաթուղիկէ Եջմիածնի . քանզի մեք այն ինչ օր ըստ օրէ ակն
կալեալ սպասեմք յառաջագիմութեան ազգի Հայոց 'ի պէս
պէս ձիրս , փառս և արտօնութիւնս ընդ ձեռն ազգապար-
ծանք և մեծահամբաւ համազգի Իշխանաց , ընդ հակառակն
մերոց այսպիսի ակնկալութեանց՝ հետզհետէ զրկիմք յայն-
պիսի բարերարաց , յորոց մի էր և Վեհանձն Իշխան հոգե-

լոյս աղայ Յովհաննէսն Յովակիմեան Լազարեանց, նա արգարե վաստակեալ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց յօգուտ ազգի և եկեղեցւոյ՝ լի գործովք բարեպաշտութեան և արգասաւոր պտղովք ազգասիրութեան՝ գնաց առնուլ զվարձս իւրոցն վաստակոց, և հանգչիլ ՚ի հոսանուտ և տարժանաւոր աստի կենաց՝ ըստ տիրականին հրաւիրանացն ձայնից, «Եկայք առ իս ամենայն վաստակեալք և ծանրաբեռինք և ես հանգուցից զձեզ»։ Իսկ մեք զգամք յանձինս՝ թէ մեծ նպատակ պարծանաց ազգի մերոյ պակասեցաւ յազգատոհմէ իւրմէ և յազգէ իսկ վայելողէ բազմօք զարգասիս երախտաւորութեան՝ Նորին։ Նա յետ վճարելոյ ազգի իւրում՝ զպարտիս ազգասիրութեան բազում՝ արդիւնաւորութեամբ՝ վճարեաց ՚ի վերջին աւուրս ծերութեանն և զպարտս վճռեալս յԱստուծոյ վասն ամենայն հասակի, ըստ այնմ՝ «Հող էիր և ՚ի հող դարձցիս»։ Իսկ մեզ և ազգի Հայոց մնայ յաւերժացուցանել զյիշատակ առաքինազարդ հանգուցելոյն յաւիտեանս կենաց մերոց ՚ի վճար նորայն բարերար ներգործութեանց։

Ձեր Գերազանցութիւն, առ այս նպատակ՝ սեպուհ պարտաւորութիւն մեզ համարեալ՝ առաջադրեցաք միաբանական ուխտի սրբոյ Եջմիածնի, զի յ30 անցեալ Մարտ ամսոյ կատարեսցի արժանաւայել հանգիսիւ հոգեհանգիստ վասն յիշատակի առաքինազարդ հանգուցելոյն, ուստի ՚ի նոյն թիւ ամսոյ յաւուր նոր կիւրակէի նորոգեալ զթախիծ տրտմութեան սրտից մերոց՝ տուաք մատուցանել զփրկարար խորհուրդ պատարագի ՚ի վերայ սուրբ սեղանոյ Եջման բանին Աստուծոյ՝ վասն փրկութեան հոգւոյ առաքինապարդ հանգուցելոյն, զկնի աւարտման սրբոյ պատարագի շուրջառազգեստեալ ամենայն Եպիսկոպոսաց՝ վարդապետաց և քահանայից՝ հանդերձ ջահիւք և մոմեղինօք, խաչիւք և խաչվառօք ելին յատեան, ուրանօր նախապէս մին ՚ի միաբանից սրբոյ Աթոռոյն Եջմիածնի՝ վարդապետն Գանիէլ Շահնազարեանց՝ խօսեցաւ ՚ի լուր հոգեւորականաց և ժողովրդականաց զձառ դամբարանական ըստ պատշաճի առարկային, զորոյ զպատճէնն ՚ի

միասին ընդ այսմ մատուցանեմք 'ի տես Ձերդ Գերազանցու-
թեան. յաւարտ որոյ սկսան ժամասացք ողոր ձայնիւ եր-
գել, և Անսկիզբն Աստուած սկիզբն արարչութեան, և զայլս
ըստ պատշաճին: Յայսմիկ հանդիսի կատարման հոգեհանգըս-
տեան բաժանեցաւ ամենայն դասուց հոգեորականաց՝ մեծաց
և փոքունց՝ ևս և աղքատաց առ դրան Տաճարին կացելոց՝ ա-
ռատ պաշտամադրամ վասն փրկութեան հոգւոյ հանգուցե-
լոյն. և յետ ամենայնի այսոցիկ հրաւիրեալ զամենայն ժո-
ղովրդականս 'ի սեղանատունն Աթոռոյս՝ մեծարեցաք բաղմա-
ծախ ուտելեօք և ըմպելեօք զբաղմութիւնն հոգեորականաց
և ժողովրդականաց, հարստաց և աղքատաց, ուրանօր ևս բա-
րեմաղթեալ յԱստուծոյ վասն վարձատրելոյ զհանգուցեալն
անանց բարեօք՝ արձակեցաք զիւրաքանչիւրսն յիւր գործ բա-
զում հառաչմամբ սրտից:

Գերազանց Իշխանապետ, թէպէտ անջատումն հոգելոյս
հանգուցելոյն յազգատոհմէ Ձերմէ և 'ի Ձէնջ՝ վասն Ձեր է
զգալի յոյժ, ցաւալի և արտասուելի, սակայն պարտ և պատ-
շաճ է Ձեզ քրիստոնէական բարեպաշտութեամբ հնազանդիլ
սուրբ կամաց Արարչին ամենեցուն, որ զիտէ հարկանել
զսիրտս և բժշկել. ըստ այնմ, և Ես հարկանեմ և ես բժըշ-
կեմ, և ոչ երբեք թողուլ 'ի խնամարկօղ ձեռաց իւրոց
զայնոսիկ՝ որք հաւատով կարգան առ նա. ապաքէն աղա-
ջեսցուք զամենաբարձեալն Աստուած, որով կեամք և շար-
ժիմք և եմք, որպէս զի լուսաւորեսցէ զհոգի հանգուցեալ
Ահհաղնեայ աղայ Յովհաննու Լաղարեանց 'ի լոյս երեսաց
իւրոց, վարձատրելով զառաքինութիւն Նորին Գերազանցու-
թեան անանց բարեօք, պահպանեսցէ զՁեզ և զԻշխանուհի
ամուսին Ձեր զքոյր և զքեռորդիս Ձեր, զդստերս Ձեր և
զամուսինս Նոցին հանդերձ դեռահասակ որդւովք իւրեանց
'ի բարօրեալ երջանկութեան՝ 'ի մշտնջենաւորութիւն բարե-
յիշատակ Տոհմին Լաղարեանց, ընկալցի զչափաւոր արտա-
սուս Ձեր 'ի հաճոյս բարերար կամաց իւրոց, և ցօղեսցէ 'ի
վերայ Ձեր և գերամեծար Գերզաստանի Ձերոյ յիւրոց առա-

տապարդէ ողորմութեանց, մխիթարելով զվշտագնեալ սիրտս
Ձեր իւրովք հայրախնամ դժութեամբք այժմ և միշտ:

Լճենաջերմեռանդ հոգւով ողջունելով զՁեզ, մնամք խո-
նարհ աղօթարարք վասն մշտնջենաւորութեան ողորմութեան
Աստուծոյ՝ ի վերայ տոհմին Լազարեանց,

Ողորմած Տէր

Ձերում Գերազանցութեան
ամենախոնարհ ծառայք

Ղաւիաւ Արք Եպիսկոպոս:

Մահար Եպիսկոպոս:

Համար 14

՚ի 5 Ապրիլի 1858 ամի.

՚ի սուրբ Էջմիածին:

ՃԵՌ ԳԵՄՐԻԱՆԵԱՆ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ ԵՒ ԱՍԱՑԵԱԼ

'Ի հոգեշնորհ Գանիէլ լարդապետէ Շահնապարեանց 'ի հանդիսի Հոգեհանգստեան փոխելոյն առ ԱՃ՝ Հոգաբարձոսի Լապարեան Ղեմարանի արեւելեան լեզոսաց՝ Տ. Յովհաննոս Յովակիմեան Լապարեանց, որ կապարեցաւ յ30 Մարտի 'ի Վաթողիկէ Եկեղեցոս-ջ Ա. Լեւիաթնի:

'Ի Ձեր՝ 'ի Ձեր դէմս, սրբազան Հարք և սիրագումար դասք հոգևորականաց, տխրութեանն քօղ, որ 'ի խորին զգացմանց 'ի Ձէնջ անձնիւր սրտից 'ի ձախօղ իմն պատահարէ նշմարի, ո՛չ առթեացէ արդեօք և յիս զկիրս սրտառուչս հետադառութեան սգազգաց պատճառին: Ո՛չ յորդիսցէ յիս զբանս ոգեշարժս ողբոց հեծութեանց յորս՝ բերին ամենայն տխրութեամբ զգածեալք՝ ոմանք 'ի կորուստ սիրելեաց, կէսք 'ի հարուածս բաղդին, և բազումք ընդ մահ համազգեաց և համատոհմից իւրեանց: Եւ կարի՛ յիրաւուն: Քանզի զի՛նչ քան զայս առարկայ՝ տխրութեան սրտի ինձ զգալի առիթ, և ո՛չ ինձ և Ձեզ միայն, այլև լրութեան իսկ ազգի, հոգեկան զգայութեանց ցաւ կոկծեցուցիչ: Յանցելում ամի յանակնկալս հարուածով մահու զերախտաւորն Ազգի և Եկեղեցոյ Հայրենեացս զմեծ Քահանայապետն Ներսէս կորուսանել. իսկ յայսմ ամի 'ի բարերար և երախտաւոր իշխանէն համօրէն Հայազգեացս ընդ ամենօրհնեալ Տէրութեամբ Նորին պայսերական Մեծութեան ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎԻՉԻ եղելոցս զըկիլ:

Այո՛ այո՛ զայս ցաւ տրտմառիթ մեզ՝ մեզ հոգեւորական
 դասուց միաբանիցս սրբոյ Էջմիածնի քան զՏանն վեհազնեայ
 Տեարց Լազարեանց ՚ի ճա՛հ է յանձինս բերել։ Մեզ առա-
 ւել՝ մեզ, որք զբարերադրութիւն ազգի առիթ հոգեկան
 բերկրութեան մերոյ ճանաչեմք, և զձախորդութիւնն սգոյ
 և տրտմութեան ծնունդ։ Մանաւանդ զի սոյն այս բաղմե-
 րախտ իշխանն մեր և Պայազատ Յովհաննէս Յովակիմեան
 վեհազնեայ Տեարց Լազարեանց, որ ՚ի խորին ծերութեան
 իւրոյ եօթանասուն և երկու ամեայ հասակի յանցաւոր աս-
 տի կենաց առ յաւիտենական և անանց կեանս վերափոխե-
 ցաւ, ո՛չ միայն յաղագս Տանն Լազարեանց բարի շառաւիղ
 վերընձիւղեցաւ յօրհնեալ ՚ի բարի արմատոյ, այլ և յա-
 ղագս համօրէն Հայազգեաց որպէս զճառ պտղաբեր ՚ի գնացս
 ջուրց մշտահոսան շնորհաց սրբոյ Հոգւոյն տնկեցաւ. ընդ
 որոյ քաղցր հովանեաւ զովանային ամենայն հայազգի մանկ-
 աիք յանապատ երաշտութեան և կոյր տգիտութեան թափա-
 ոեալք, և պասքեալք կենարար ջրոյն լուսաւորութեան ՚ի
 պտղաբերութիւն առաքինութեանց և ուսմանց։ Քանզի եր-
 ջանիկս այս ՚ի վերայ այլոց իւրոց դիւցազնեայ մեծագոր-
 ծութեանց յաւէտ գոլով բորբոքեալ ՚ի սէր լուսաւորու-
 թեան ազգի՝ Հայր հասարակաց հոգեւոր զաւակաց որդեգրաց
 ճեմարանին իւրեանց գերապանծ օրինակաւ զանձն իւր հան-
 դիսացուցանէր. ո՛չ միայն ժողովելով զնոսա ընդ յարկաւ
 գիտութեանց Արևելեան լեզուաց ճեմարանին իւրեանց ՚ի
 Մոսկուա առ ՚ի վերստին ծնանել զնոսա բարոյականապէս որ-
 դիս լուսոյ և որդիս տուունջեան, այլ և հանապազորդեան
 յորդորական բանիւ իւրով յառաքինութիւնս կրթելով. և
 օրինակաւ բարի վարուց իւրոց ՚ի հանդէս ազգասիրութեան
 խրախուսելով, զորոյ զերախտեաց զանմահ յիշատակս ամե-
 նայն որբացեալ որդեգրաց սորա այժմ ՚ի միտ բերելով՝ ար-
 դարեւ ո՛չ հանդուրժեն թանալ զճնօտս աղի արտասուօք աղ-
 բերականց իւրեանց։

Չեն չեն իմ կամք և ո՛չ բանք իմ բաւական, սրբազան

Հարք՝ ճոխութեամբ բանից գովեստից ՚ի հռչակ հանել զամենայն զմեծարար գործս ազգապարծանս Հանգուցեալ ՚ի Տէր վեհազն իշխանիս, որք ՚ի յիշատակարանս Տոհմին Լազարեանց արձանագրեալ են, այլ զՁեր սրտի զերախտազգածութեանց զցաւ ընդ մահ Գորին վիհանձնութեանն ՚ի յայտ ածեմ, որք ոչ սակաւ զըկեալ համարիք զՁեզ ՚ի մխիթարութեանց ՚ի վերայ այսքան անմխիթարութեան Ձերոյ ՚ի լուր մահու Գորին:

Եւրդարեւ՝ և Պատրիարքական մայր աթոռն մեր սուրբ Էջմիածին ո՛չ սակաւ տխուրէ ընդ մահ Գորին, տեսանելով զորդիս իւր զհայազգի մանկտիս արդեանս դարու, որք զօրէն առաջին դարու Հայազգեաց ՚ի գաւառն Արտազու զԱարգան, զԱրսէնն ցանկալի, և զԽորէն խորհրդականն որոնողաց՝ լալագին աչօք ՚ի մայրաքաղաքին Ռուսաց Տէրութեան զԱղայ Յովհաննէս զՊայազատ իշխանն մեր վեհազնեայ Տանն Լազարեանց որոնեն: Սակայն ՚ի զուր. զի գնաց մարդ ՚ի տուն իւր յաւիտենից:

Ո՛չ ոք ՚ի թագաւորաց և յիշխանաց, ո՛չ ոք յաղքատաց և ՚ի տանկաց այլազգ. սկիզբն կալաւ ծննդեան՝ և այլազգ մեռանիցի: Զի մի մուտ է ամենեցուն յայս աշխարհ և հասարակաց ելք: Սակայն գործք բարեաց, և բախտաւորութիւնք հասարակութեան, ողորմածութիւնք ՚ի վերայ տնանկաց որբոց և այրեաց և հայրինասիրութիւնք և ազգասիրութիւնք զամենայն ունակացելոցն և գործադրաց իւրեանց զյիշատակ մահուան որոշեն ՚ի հասարակաց մահուանէ. զորեւ զգալի ցաւօք սրտից իւրեանց սգոյ առիթ համարին ինքեանց ամենայն հասարակութիւնն: Իսկ մեք այսոքիւք առաքինութեանց բարեաց տեսակօք տեսանելով ճոխացեալ զՀանգուցեալ ՚ի Տէր վեհազնեայ իշխանս. իրաւամբ ընկղմիմք արդէն ՚ի խորս տրտմութեան ընդ մահ Գորա: Մահ ասեմ՝ որ սմա զանմահութիւն խոստանայ և զառաքինութեանց իւրոց զվարճուց հատուցումն, և բազմաց հայազգեացս յանբաւ բարերարութեանց Գորա զարգացելոց՝ զանմխիթար սուգ և

ղտրտմութիւն : Իսկ մէք առ 'ի ցուցանել զսէրն մեր առ առաքինասէր Հանգուցեալ Հայազգի մեծանուն իշխանս՝ ըստ չափու սիրելոյ նորա զազգն մեր և զեկեղեցին՝ իրաւամբ և արժանաւորապէս այսօր պարտաւորեցաք համօրէն հոգևորական և միաբանական ուխտիւք Պատրիարքական Մայր Աթոռոյ սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի հանդերձ աղօթիւք և խնդրուածովք առաջի խորհրդեան փրկագործ պատարագի 'ի տաճարի փառաց սրբութեան Մօրն լուսոյ զսորայն կատարել զկարգ հոգեհանգստեան շքեղ հանդիսիւ :

Աւրեմն՝ սրբաւոր Հարք՝ աստանօր խառնեալ զմեր սրտի բանաւոր պատարագ մաղթանաց ընդ խնդրուածոց զինուորեալ եկեղեցւոյս՝ աղաչեսցո՛ւք զԱստուած . որպէս զի զհոգի Հանգուցեալ Պայազատ Յովհաննու Յովակիմեան Լազարեանց յաղթական մրցանակաւ առաքինական և ազգաշահ գործոց 'ի յաղթական եկեղեցւոջ ընդ կամարարս անուան իւրոյ պսակեսցէ : Եւ զհամօրէն Տանն Լազարեանց զտխրութեան զարտօսր յաչացն սրբեսցէ սուրբ Հոգին մխիթարութեան՝ յամայր ամօք և յաւերժական բարեկենդանութեամբ պահպանելով զմնացորդս սորա զվեհաղն իշխանս զԱղայ Խաչատուր և զԱղայ Լազարն Յովհաննէսեան Լազարեանց հանդերձ տիկնամբք, դստերօք, փեսայիւք և ամենայն ազգականօք իւրեանց : Այլև խնայելով յազգն մեր և յեկեղեցին՝ մի՛ այլ ևս այսօրինակ զգալի հարուածովք զմեզ հարուածեսցէ :

Եւ զՁեր սիրտ առաւել զգածեալ կրիւք անփարատ տրխրութեան՝ հանդիսադիր Աւհափառ Հայր մեր հասարակաց, որ անցեալ վեհ հանդիսանայք 'ի գլուխս հոգևորական Դասուց համայնից Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ, Հայրն երկնաւոր մխիթարեսցէ գթալով 'ի Հոգի ննջելոյս, յորժամ հրաշալի ձայնիւ փողոյն յառնեն մեռեալք և կան առաջի ահաւոր բեմին Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ . որում փառք յաւիտեանս . ամէն :

Պատճենի նամակաց Տ. Սարգսի վիճակաւոր Արքեպիսկոպոսի Հայոց Արքայապետէաց, Գրեւոյ առ Ալեհազնէաց Պայազապոն Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց:

ՎԵՀԱԶՆԵԱՅ ԻՇԽԱՆ

Ողորձա՞ Տէր.

Լրագիրն տեղւոյդ գումեաց յաղանջս ամենայն աղգասիրաց զցաւալի մահ Վեհազնեայ Իշխան Յովհաննէսի հարազատի Ձերոյ և Ազգի Բարերարի, արդարեւ ամբոխեաց պղղտորեաց զբերկրութիւնս սրտից բոլոր Հայրենասիրաց, ըստ որում՝ բարձաւ ՚ի միջոյ, ո՛չ նա՛ որ միայն շքով անձին իւրոյ և ճոխութեան փայլէր յաշխարհի և ըստ ամենայնի անշահ և անօգնական իւրումն Ազգի, այլ նա՛ որ զճոխութիւն Գանձուց, զհոգ մտաց, զջան անձին դարձուցեալ էր գլխովին յօգուտ Ազգի և եկեղեցւոյ, և իրաւամբ ժառանգեալ ունէր զբարերար անուն. Ուրեմն ո՛ր սիրտ ապառում չկարէ ողբալ զնոյն ընդհանուր կորուստ. Բայց Վեհազնեայ Իշխան, հաւաստի լերուք, թէ իշխանապետն երկնից Աստուած կոչեաց զնա ՚ի հատուցանել նմա զվարձս իւրոց բազմաթիւ բարերարութեանց, զորս եցոյց նա յօգուտ Ազգի և եկեղեցւոյ, զի եթէ բաժակի միոյ ցուրտ ջրոյ ո՛չ կորուսանէ Աստուած զվարձս, զիարդ ապա զմեծն և զարժանաւորն թողու ՚ի բաց, ո՛չ երբէք: Դուք լերուք ողջ, պահեսցէ Տէր զՁեզ ՚ի բարօր վիճակի ՚ի պարծանս Ազգի և եկեղեցւոյ մերոյ, և մէք մնամք

Խորին Յարգանք

Խոնարհ Աղօթարար

Արքեպիսկոպոս Հայոց Սարգիս:

Ի 4 Ապրիլի 1858 ամի.

Ի Տփլիս:

ՉԵՐՈՅԻՆ ԳԵՐԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆ,

ՍԷՀԱՊՆԵԱՅ ԻՂԽԱՆ.

Օ՛րամենայարգելի Նամականիս Ձեր ընկալայ, և վասն գու-
ժարեր լինելոյն վշտացայ հոգւով չափ, բայց Ա՛հհաղնեայ
Իշխանապետ, Ձեզ քաջ յայտնի են անփոփոխ կամք վերին
Նախասահմանութեան և անդառնալի վճիռ նորա. ապա ո՞
կարէ կա՛լ հակառակ այնմ, ո՛չ ոք. ուրեմն ամենայն կամք
նորա և հրաման պաշտելի ՚ի մէնջ յաւէտ ճանաչի, որում
մատուցանի մշտնջենաւոր փառք և պատիւ:

Թո՛ղ նոքա սգասցեն անմխիթար, որոց անուանք յետ
զգալի մահուն ծածկին ընդ խաւար շամանդաղաւ, և միայն
՚ի կոթողս՝ նոցին գրին անուանք, որք և ՚ի ձեռն ժամանա-
կաց թէ վաղ և թէ անագան անհետանան իսպառ, իսկ ա-
նուանք Տոհմին Լաղարեանց գրեալ կան ոսկեղէն տառիւ ո՛չ
միայն ՚ի շիրիմս, այլ ՚ի դպրութիւնս երկնից՝ ՚ի թիւս Աղ-
գասէր և Աստուածահաճոյ իշխանապետաց և ՚ի սիրտս բո-
լոր Հայկազանց, որ ո՛չ ժամանակն, և ո՛չ աշխարհ կարէ
ջնջել զյիշատակս այնոցիկ անուանց յազգէ և յաշխարհէ
յաւիտեանս յաւիտենից:

Ես կամէի ըստ Ձերոց կամաց տալ գրել ՚ի կաղէթի զնոյն
տոմսակ, բայց որովհետեւ գրեալ իսկ էր նախ քան զնոյն
գրութիւն, վասն որոյ լռեցի, և եթէ կամիք՝ վերստին տացից
՚ի գրել:

ՍԷՀԱՊՆԵԱՅ ԻՂԽԱՆԱՊԵՏ, շարժել զսիրտ Ձեր ՚ի բարին՝
պարտք ինձ համարիմ. վասն որոյ վստահանամ ՚ի գրել, թէ
երկոքեան որդեգիրք Ձեր Տէր Յակովբեանցն և Արովեանցն
են ականաւորք բարուք և գիտութեամբ, և ո՛չ ունին ածել
յապաշաւ զպատճառն. և ունին լինել յօգուտ Ազգի և ե-
կեղեցւոյ: Նման նոցա ՚ի վարս՝ ՚ի բարս և յաշխոյժ բնու-

թեան են իմ երեք սանուէք, Ռոստօմ և Աղեքսանդր Ման-
գէնեանց և Արտաշէս տէր Գաւթեան, որք են յառաջագէմ
յուսմունս և ՚ի սահմանեալ թիւ ամաց. եթէ բարեհաճիք
ընդունել յԱզգալոյս Ճեմարանն Ձեր, բարւոք առնէք. վասն
զի նոքա ունին լինել ըստ ժամանակին պիտանիք, որպէս
գուշակեմ ես, զի ես երբէք ոչ վստահանամ լինել պատ-
ճառ վատաց և ապաշնորհաց առաքելոյ ՚ի դոյն Ճեմարան.
Եթէ գոյ տեղի՝ խնդրեմ հրամայել, իսկ եթէ ոչ՝ Ձեր են
կամք: Մնամ խորին յարգանօք

Ձերդ Գերազանցութեան

Խոնարհ Աղօթարար

Արժ Եղիսիակոս Հայոց Սարգիս:

՚ի 11 Ապրիլի 1858 ամի.

՚ի Բ. Տփլիս:

ՊԵՏԱՆԻՆ ԵՆԱՄԱՆԻ

Տեառն Յովհաննոս Արքապետ արքեպիսկոպոսի Պապրեարքի
Ս. Երոստակէի առ Նորին Գերազանցութիւն, Հռոմէայ-
նոս եկեղեցեաց Հայոց եղեւոյ 'ի Ս. Փեմբերդոսի եւ 'ի Մոս-
տոս, եւ Լազարեան Ղեմարանի Երեմեան լեզուաց, Աե-
նեկապետ Սայսերական Դրան, Ներքին Խորհրդական եւ
Լապետ, Խաղապոսք Յովհաննէան Լազարեանց:

ԳԵՐԱԶԱՆՑԱՓԱՅԼ ՎԵՀԱԶՆԵԱՅ

Պայտապատ Տէր.

Ստոյգ է, թէ այն որ ծնեալ է 'ի մահկանացու բնու-
թիւն՝ մեռանի. եւ ոչ ոք մեռալ՝ որ չէր մեռանելոց երբեմն
»Ապա եւ Հարազատ Եղբայր Չերում Սեպուհ Գերափառու-
թեան՝ Վայսերապսակ Մեծանուն Աղայ Յովհաննէս՝ թէպէտ
եւ զգեցաւ զկերպարան մահու, բայց այն էր միայն յաղագս
փակեալ գոլոյ նորա ընդ կամօք արարչին սահմանողի զմահ
Աստուածեղէն արդարութեամբն 'ի վերայ բնութեանս. զի
մահ ոչ համարի մահ՝ եթէ կանխեաց զնա կեանք բարե-
կրօն. ուստի եւ մարմնոյ անջատումն այսպիսւոյ՝ է հրաժեշտ
տալ 'ի լուծական կենցաղոյս՝ միայն առ 'ի ոգեխառնիլ ընդ
Աստուծոյ անլուծանելի »Ապա չիշխեմք ամենեւին՝ զնորին
աստի կոչումն համարել մեռելութիւն՝ որպէս զսոսկականի
ուրուք. զի ամենայն լուսավառ միտք մարդկան՝ որք դեռ
քաղաքավարին յաշխարհի եւ քաղաքավարելոց են, քարոզ
կենդանի ունին զԳիւցազնական առաքինութիւնս նորին Հան-
գուցելոյ՝ յաւէժական յիշատակաց եւս արժանիս, որք յո-
գուտ Աղգի ընդհանուր՝ գործեցան 'ի նմանէ ամենայն պան-
ծալի գործողութեամբք 'ի հոգեւորս եւ 'ի մարմնաւորս. եւ

չքնաղ օրինակ նորա առաքինի վարուցն, և այլ որ ևս գովանի ձրիցն են փառք, մեծ պարծանօք գրաւեալ ունի ըզսիրտ Յաբեթեանս Տոհմի:

Նա՛ իբրեւ թագ. ՚ի գլուխ, աւասիկ Արձան յաւիտենական կայ Լաղարեանդ Բաղմապայծառ Ականաւոր Տոհմի Գերապանձ Ճեմարանդ. որում աշակերտելոցն Հոգեորական Որդեգրացդ դասուց՝ Գուք Անմահապէս Հարք Ամենահռչակ, և նոքա՛ որդիք ձրի բարեմասնեալք. որովք՝ իբրեւ Քարողչօք ոմամբք՝ միշտ կենդանի Գերափայլեալ քարողեալ լինիք յաշխարհի յաւիտեան. ուր յայսմիկ առանձին իմն տարազու յանձին բերէք զօրինակ Հօրն Երկնաւորի, որ զաշակերտեալսն յաւիտենական Որդւոյն իւրոյ Միածնի՝ քարողկալաւ աստ յերկրի Անուան Աստուածութեան իւրոյ և Սըրբազան Խորհրդոյ Մարդեղութեանն Յիսուսի: Ապա սովիմբք բարեպաշտական գործովք մեռեալքն՝ զիարդ համարիցին մեռեալք. քա՛ւ՝ օն անդր:

Ուրեմն Հոգեւոյս Հանգուցեալն՝ այժմիկ զի ՚ի հող տապանին խոնարհեալ՝ նինչ առնէ քաղցրիկ յուսով Տիեզերական յարութեան, միայն զի փարեցի ՚ի տենչ կերպարանակցութեան յարուցելոյն ՚ի մեռելոց Փրկչին Մերոյ Յիսուսի, զի գիտէր՝ թէ յո՛ւ և յինչ հաւատացեալն էր: Այլ այս՝ որքան և այնպէս, գիտեմք եթէ ելք նորա և տեղեւտալ յաշխարհէս՝ վշտալի եղև արդարև ամենայն Ազգասէր Բարեկիր Սրտի՝ որոց Պայծառ Արեան նորա Ազգակիցն են և բարեկամ և ծանօթ, և նոցա որք Արեգակնափայլ Դիմացն անտեսն են՝ որպէս մեք, այլ բաղմաքանքար շնորհացն նորին առ եկեղեցի և առ Ազգն՝ ծանօթ գերածանօթ:

Իայց քանզի ոչ ոք ՚ի հողեղինացս այլազգ ինչ սկիզբն կալաւ լինելոյ, մնայ՝ գոհութեամբ խոնարհեցուցանել ըզգլուխ առաջի Տեառն, զնա ինքն տիպ ունեւոյ՝ որ ՚ի մեր փրկութիւն մինչ ցայս վայր խոնարհեցաւ ՚ի Սուրբ Վայրս: Յաղագս որոյ և մեք ՚ի 6 ապրիլի ամսոյ անցելոյ ՚ի Մեծահանդէս Տօնի Աշխարհամատրան կիւրակէի ՚ի Գերահրաշ Տա-

Ճարին Սրբոյ Յարութեան Համօրէն լրութեամբ Սուրբ Միաբանութեանս Եպիսկոպոսօք և Վարդապետօք և բոլոր ուխտիւ Սուրբ Եկեղեցւոյ՝ ջերմեռանդն կատարեցաք զՀոգեհանգիստն նորա ՚ի ներկայութեան Տէրունական ուխտաւորաց ՚ի ժամ Փրկական խորհրդոյ Սուրբ Պատարագին ՚ի վերայ Աստուածընկալ Սուրբ Գերեզմանին՝ յատուկ պաշտօներգութեամբ և յատինի ծանուցմամբ. զորոյ զհոգին լուսաւորեացէ տէր ՚ի լոյս երեսաց Աստուածութեան իւրոյ՝ անմեկնելի՝ Համօրէն Նախնեօք՝ իւրովք Հոյակապ Տանդ Լաղարեանց. և Չերում՝ Պերճապսակ Աղգասէր Մեծանուն Պայազատութեանդ և ամենայն կենցաղակից Գերօրհնեալ Գերդաստանիդ կեանս երկարս անդորրաւէտս շնորհեսցէ Պարագայց ամաց կենդանութեամբ ՚ի ձիգ ժամանակս։ Բարեփառ Վեհազնեայ Պայազատութեան Չերում Պայծառարե կենացդ բարօրութեան, ամփոքութեան, և ընդարձակութեան

Մնամ ցանկ ջերմեռանդն աղօթարար առ Տէր ՚ի Սրբազան Վայրսս, և Դու Պայծառափառ Պայազատ Սեպո՛ւհ՝ ողջ լեր անտրտում ՚ի կեանս Համայն Զարմօք և Պարագայիւք ՚ի Տէր Յիսուս Քրիստոս։

Սրբոյ Առաքելական Աթոռոյն Երուսաղէմի

Պատրիարք Յովնէս Արք Եպիսկոպոս։

Երուսաղէմ, 1858, մայիսի 3։

յԱթոռ Ս. Յակովբեանց։

ՊԵՏԱՎՆՆ ԿԵՄԵՆԻ

Տ. Թագաւորի Արքայական արտեղծակողմի և Աստուծոյ,
Առաջնորդի լիճակացն Պարսկաստանի և Հնդկաստանի առ-
Նորին Պետրականցո-ւն, Հոգաբարձո-ւն եկեղեցեաց Հայոց
եղեցոյ 'ի Ս. Փետրոսո-ւն և 'ի Ս. Պատրիարքոս, և Ազգայրեան
Ճեմարանի Արեւելեան լեզուաց, Սենեկապետ Այստերական
Գրան, Ներքին Խորհրդական և Աստուծոյ, Խաղապոս Յո-
վակիմեան Ազգայրեանց :

ՉԵՐԴ ԳԵՐԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆ

Ազգային Բարերար, և Ողորմածագոյն Տէր-

Շնորհ արժանայարգ նամակի Չերդ Գերազանցութեան
տողեալն 'ի 6 Մարտի՝ գուժարեր վախճանի վեհազն հարա-
զատին Չերդ Աղայ Յովհաննու ժամանեալ առ մեզ 'ի վախ-
ճան ամսեանն Ապրիլի, թախծութեամբ ելից զսիրտ մեր՝
յաղազս հարուածոցն օրհասի, որով իշխանն պայազատ 'ի
սուգ Հայաստանի՝ լքեալ զերկրաւոր կեանս՝ փոխեցաւ 'ի
քուն յաւիտենական: Համբաւ դառնարկած օրհասի այնմիկ
խորապէս թախանցեաց 'ի սիրտ մեր զզգացումն թախծու-
թեան, քանզի մեր որ ականատես լինելոյ երկուց բարեշա-
ռաւիղ Հարազատացդ պատիւ ունեցաք՝ և քաջագէտ հաք
մեծամեծար բարերարութեանցն Չերդ յօգուտ Հայաստանի
և համազգեաց, համակեցաք ըստ ազգային համակրութեան
'ի վիշտս ծանունս՝ յաղազս մեծ լինելոյ արկածին 'ի տա-
րաբաղդութիւն համազգեաց: Սակայն 'ի կշիռ խոկման եղեալ
զառարկայն՝ դտաք զայն անդառնալի ելք՝ ընդ որ ամենայն
ազգ մարդկան սկսեալ 'ի Այստերաց ցմերձին աղքատն ու-
նին ելանել 'ի լրումն անհաս կամաց և անդառնալի վճռոյն

Աստուծոյ : Յաղագս որոյ չափաւորեալ զտրտմահաղորդ զգացումն մեր կրից, ըստ պարտաւորութեանն՝ որ թէ քրիստոնէական և թէ ըստ հոգւոր պաշտօնեայ լինելութեան անձին մերոյ՝ վայել էր, կատարեցաք երկիցս զմատուցումն սրբաշնորհ պատարագի՝ և հանդերձ ամենայն ուխտիւք հոգւորականաց եղելոց աստանօր զպաշտօնին կատարեցաք հանդէս, մի՛ ՚ի Տաճարի Սրբոյ Ամենափրկչեան վանիս մերոյ, և միւս յեկեղեցւոջ Սուրբ Մինասայ, ուրանօր հանգուցեալ կայ Աղաղար Պապոյ Պապ Աւհաղինդ : Յուսամք զի մաղթանք աղօթից մերոյ անարժանութեան (որք ոչ առանց բաղում ջերմեռանդութեանց կատարեցան) հաճոյասցին Աստուծոյ, և ըստ բարեմաղթութեացն հայցուածոց հոգի հանգուցեալ վեհազն հարազատին Ձերոյ՝ դասեսցի յեօթնաստեղեանն խորան՝ ուր ժողովք սրբոցն են ՚ի խաղաղութեան, առ ՚ի կցորդ լինելոյ ընդ արդարոցն՝ շնորհաց Աստուածատեսութեանն, և երանութեանց վայելման, յորս յաւիտենականութիւն է անվախճան. և զի՝ քան զգոհար պատուական կեանք Ձեր երկարաձգեսցի ամօք բաղմօք՝ ՚ի պատիւ պարծանաց Աղաբեան օրհնեալ Տան, զի ազգաշնորհ ողորմածութիւնք Ձեր մխիթարութիւն շնորհեսցեն աղգային մատաղորեար որդեգրեցելոցն Աղաբեան Տոհմի՝ որք որբացան ՚ի խնամածութենէ հանգուցելոյն ՚ի Տէր :

Ատենադպիրն Սրբոյ Անիս ՚ի վերայ գերեզմանի վեհազն Աղաղարու ցեղապետին Ձերոյ կարգաց զգամբանական ճառներբողական, զոր ընդ այսմ ՚ի տեսութիւն Ձերդ Աւհաղնութեան մատուցանել ո՛չ յանպատշաճիցն համարեմք սակի :

Օհանձն իմ շնորհապարտ խոստովանիմ յաղագս բարեհաճութեանն՝ զոր ունեցեալ էր Գերազանցութիւնն Ձեր հաղորդել մեզ զգոյժ Հարազատին Ձերոյ, որ ապացոյց էր բարեկամական շնորհացն՝ զոր առ մեզ ունել ո՛չ էք վարկուցեալ տարադէպ : Աշտակցութիւն մեր առ այն չարարաստ պատահար եղև նովին զգացմամբ՝ զոր Առաքեալն. ասէ Ո՞ ՚ի ձէնջ վշտանայ, և ես ո՛չ վշտանամ. ո՞ ՚ի ձէնջ տապանայ, և ես ո՛չ տապանամ :

Հոգին սուրբ՝ յորմէ ամենայն շնորհք իբրեւ յանձատա-
հոս աղբերէ ծաւալին, սիւփեացէ զսիրտ Ձերդ Աւհաղնու-
թեան և ամենայն ընդ Ձեզ վշտացեալ տոհմայնոց, և ըզ-
ցօղ մխիթարութեան պարգեաց շնորհեացէ Ձեզ և վշտա-
կցորդ Սիրելեացն Ձերոց, զի տրտմութիւնն հոգեմաշ 'ի բաց
փարատեսցի յանձնէ և 'ի մտաց Ձերոց, և հանգիցէ սիրտն՝
սիւփանօք հոգեւոր զուարճութեանց և մխիթարութեանց:

Խորին յարգանօք, աղօթանուէր անձնընծայութեամբ և
չափաւորեալ վշտակցութեամբ հանդերձ, մնամք

Գերազանցեալ Տէր
Ձերդ Աւհաղնութեան
Աղօթարար և Խօնարհ Ծառայ.

Պարսկաստանայ և Հնդկաստանի Հայոց

Եղիսիստոս Թադդէոս:

Համար 251:

'ի Զուղայ, յԱմենափրկչեան Սուրբ Վանի.

'ի 10 Մայիսի 1858. և ՌՅԷ:

ՊԵՏԱՂԷՆ ԿԵՄԱՆԻ

Հասարակութեան Հայոց բնակելոց 'ի Նոր Ջուղայ աս-
 Նորին Գերագանցոյն, Հոգաբարձոս եկեղեցեաց Հայոց
 եղելոց 'ի Ս. Փետրոսոսի և 'ի Սասնա-ս, և Լազարեան
 ճեմարանի Երևելեան լեզուաց, Սենեկապետ Սայաթ-Նուհան
 Գրան, Ներսիս Խորհրդական և Լապետ, Խաչատուր Յո-
 վակիմեան Լազարեանց :

ՎՍԵՄԱՀՈՒՔ ՓԱՌՕՔ ԳԵՐԱԶԱՆՑԵԱԼ ԱՂԱՅ

ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մեծաշնորհ Հայրենակից Ձեր և Ողորձած Տէր .

Մեծահամբաւ մայրաքաղաքն Հռոմ 'ի ժամանակի մինչ
 խոհական ծերակուտօքն ունէր զկառավարութիւն իւր , 'ի
 վախճանիլ միոյ 'ի նշանաւոր Քաղաքացեաց (որոյ արժանա-
 յիշատակ լինէին մեծագործութիւնք յօգուտ քաղաքին և
 քաղաքացւոցն) քաղաքն ողջոյն ընդ արկած մահուն լինէր
 սգազգեաց , և տրտմութիւնն 'ի վերայ Հասարակութեանն
 տիրելով՝ սգային զվախճանն իւրեանց Հայրենակցի : Այնօ-
 րինակ վշտակցութիւն Հասարակութեան՝ խրախուսէին զբա-
 ղումս՝ լինել անձնադիր յաղազս պաշտպանութեան՝ Քաղա-
 քին պատուոյ և Քաղաքացեացն օգտից , և վեհանձնութեամբ
 բաղումք զմեծամեծս գործեցին : Ըստ նմին սարասի վշտակից
 լինել և ողբալ Հասարակութեան մերում՝ զվախճան Վեհազն
 Աղայ Յովհաննու հարազատին Չերոյ և մերոյ Հայրենակցի՝
 կարի 'ի դէպ է և յիրաւի . վասն զի թէպէտ ժամանակին
 պարագայք փոխադրեցին զՎեհապանծ Տուն Լազարեան աղ-
 գատոհմին 'ի տանէ Հայրենեաց մերոց աստի , այլ շքեղա-
 փայլ փառաւորութիւն անուանն և համբաւոյ նոյն ազգա-

տոհմի՝ որպէս ապարօշ ականապսակ զարդարէ զճակատ Զու-
ղայու, որ Ձեր Աւհագնութեան և մեր նուաստ հասարա-
կութեան է Հայրենիք: Ուստի յետ լսելոյ զգոյժ տխուր
վախճանի՝ ի Տէր հանգուցեալ Աւհագն Հարազատին Ձերոյ,
մեք ամենեքին՝ ի սուգ թխատիպ վարակեցաք ըստ զգացմանցն՝
որ բնական է Հայրենակցութեան, և նովին վշտակցութեամբ
հաղորդ լինելով հոգևոր հանդիսակատարութեանցն՝ զոր փա-
ռաւորութեամբ կատարեաց Բարձր Սրբազան Արհիմադրէոս
ամենապատիւ Առաջնորդն մեր. հարկ հայրենակցութեան հա-
մարեցաք սովին ամենախոնարհ յայտարարութեամբ առաջի
առնել Ձերում Գերազանցութեան զմեր ամենեցուն սրտից
ցաւակցութիւն յաղագս այնմիկ հարուածոց օրհասի, և միա-
բան խնդրել՝ զի հոգի Աւհապանծ հանգուցելոյն Աղայ Յով-
հաննու ընդ արդարսն դասակցեալ՝ յաւիտենական երանու-
թեանցն լիցի ժառանգաւոր. և ողորմածն Աստուած զսեպուհ
Խշխանդ և զԳերազանցեալ Հայրենակիցդ մեր պահեսցէ բարօ-
րաձիգ կենդանութեամբ ընդ շրջանս ամայ բազմաց, մխի-
թարելով Սուրբ Հոգւովն և զթախծութիւն Ձերում սրտի:

Ըստ որում վայելուչ էին հանդիսակատարութիւնքն՝ զորս
կատարեաց ամենապատիւ Առաջնորդն մեր, վասն որոյ ո՛չ ա-
ւելորդ ինչ համարեցաք զնկարագրութիւն անցից նոցին ընդ
սմին առաքել առ Ձեր Գերազանցեալ մեծութիւն, յորմէ
ակն ունիմք Աւհագնութեան Ձերոյ ստանալ զհոգևոր մխի-
թարութիւն:

Պատիւ մեծ համարիմք ամենայն վերապատուութեամբ
գրել զանձինս մեր,

Ողորմած Տէր

Ձերդ Գերազանցութեան

ամենախոնարհ աղօթարար ծառայք

Ի Զուղայ 1858. յ9 Մայիսի:

Առաջ Կահանայ Տ. Յովակիմեան Խաչ. Տէր Սարգիս:

Տէր Դաւիթ Սիբուռեանց:

Տէր Եղեաշար Լ. Կորեւան :

(Ա իճակաւոր քահանայք Ա. Սինասայ եկեղեցւոյ թափ
վիղեցւոյ թաղի) :

Տէր Սեփէն Տ. Սարգիսեանց :

Տէր Գեորգ Գաաշար Ա ընտանեւան :

Տէր Սեփէն Տ. Եղեաշարեանց :

(Ա իճակաւոր քահանայք Ա. Լմենափրկիչ եկեղեցւոյ,
Երևան թաղի) :

Տէր Սեփէն Տ. Սարգիսեան :

Տէր Սեփէն Ա. Սեփէնեան :

(Ա իճակաւոր քահանայք Ա. Ներսէս եկեղեցւոյ, Քո-
չէր թաղի) :

Տէր Կարապետ Տ. Լեւոնեանց :

(Ա իճակաւոր քահանայ Ա. Նիկողայոս եկեղեցւոյ, Ա-
րագել թաղի) :

Տէր Կարապետ Ա Սարգիսեան :

Տէր Սեփէն Յ. Տ. Գաաշարեան :

(Ա իճակաւոր քահանայք Ա. Յովհաննու եկեղեցւոյ, և
Ա. Կատարինէ անապատին Կուսանաց, Չարսու թաղի) :

Տէր Յովհաննէս Սարգիսեան :

(Ա իճակաւոր քահանայ Ա. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ, Յա-
կոբջանեց թաղի) :

Տէր Լեւոն Տ. Յովհաննէսեանց :

(Ա իճակաւոր քահանայ Ա. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ, Փոք-
րիկ Սէյդան թաղի, և վիճակաւոր՝ Ա. Գեորգ եկեղեցւոյ
Խօջենց թաղի) :

Տէր Բարսէղ Գաաշարեան :

Տէր Գաաշար Լ. Սարգիսեանց :

(Ա իճակաւոր քահանայք Ա. Լստուածածնայ և Բեթ-
ղէմի եկեղեցւոյն Սեփէն Սէյտան թաղի) :

Տ. Լեւոնեանց :

Ա. Ս. Օրբանեանց :

Սեփէն Սարգիսեան :

Մէրորէլ Հայրապետ Խաչէանց :

Մարգար Սեփայէլ :

Յովհաննէս Տէր Ղուկասեան :

Մէրորոմ Թորոսեան :

Գեորգ Գրիգորեան :

Ստեփաննոս Արքանեանց :

Լեւոնտ Տ. Ստեփաննոսեան :

Յովհաննէս Կ. Ղաւթեան :

Յովհաննէս Եղիայեան :

Գառապար Սարգիսեան :

Արքան Ղառապարեան :

Յարութիւն Բարսէղ Յարութիւնեան :

Կարապետ Տէր Յովհաննէս Ղալապեանց :

Մարիոս Յովհաննէս :

Օսթար :

Նազարէթ Տէր Ղալապեանց :

Սահակ Եղիազարեան :

ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Հոգեւոր հանդիսակապարտութեանն եղելոյ 'ի քաճարի ժանայ
Ամենաթիւնի, 'ի Նոր Զոհայ, 'ի յիշատակ հանգոյեալ
Յովհաննոս Յովակիմեան Աղաբեանց :

Թ. Ապրիլի 30, նշանակեալն 232. համարաւ հրամա-
նագիր բարձր Սրբազան Առաջնորդին ազգ արար Արժանապա-
տիւ Տէր Մարտիրոս Տէր Յովակիմեան Աւագ Քահանային
ծանուցանել առ հասարակ Հոգեւորական ուխտին եղելոյ 'ի
Զուղայ զգործ օրհասին վեհազն Աղայ Յովհաննու, պա-
տուիրելով զի 'ի հետեւեալ աւուրն՝ որ էր տօն Համբարձ-
ման, ժողովեցին ամենեքեան 'ի տաճար Սրբոյ Ամենափրկ-
չեան վանի՝ առ 'ի լինելոյ աղօթակից և հանդիսակից 'ի կա-
տարման պաշտօնին : 'ի 1 Մայիսի ըստ նշանակեալ հրամա-
նին ժողովեցան 'ի Սուրբ Տաճարն Ամենափրկչի՝ ամենայն
Քահանայք՝ Կուսանք. Սարկաւագունք՝ և Հոգեւոր ուխտն Զու-
ղայու : Նորին Սրբազնութիւնն արհին Թաղգէոս ըստ սովո-
րական շքեղութեանն մատոյց զփրկարար Պատարագն, 'ի
հասանել ց'» Հայր մեր. « երգն աղօթի, Նորին Սրբազնու-
թիւնն դարձեալ առ ժողովուրդսն՝ որք համախմբեալ կային
'ի Տաճար անդր՝ ծանոյց բաղում թախծութեամբ սրտի ըզ-
գոյժ օրհասին վեհազն Աղայ Յովհաննու, ներբողեաց զնո-
ցին անդուգական բարերարութիւնսն, զընթեռանդութիւնսն
սիրոյ առ օգուտն համազգութեան, զնշանաւոր մեծագործու-
թիւնսն, և զարժանաւորութիւնն Աղաբեան Ազգատոհմին.
յայտնեաց զցաւակցութիւն՝ սրտին իւրոյ, և զհարկն երախ-
տագիտարար աղօթելոյ սակս Հոգւոյ Հանգուցեալ վեհա-
զինն Յովհաննու : Մինչ Նորին Սրբազնութիւնն զբանս ներ-
բողական քարոզին իւրոյ ընդմիջեալ էր. Քահանայք կրե-
լով զշուրջառս եկին յատեան առաջին դասուն՝ և բոլորա-
կաձև կանգնեցան ըստ իւրաքանչիւր աստիճանի, Կուսանք՝
զկնի նոցա. և Սարկաւագունք Դպրօքն հանդերձ յայոկոյս

և յայնկոյս դասուն կարգաւ շարադասեալ մնային : Տուեալ եղև 'ի Վանաց անտի մոմեղէն 'ի ձեռս ամենեցուն . և բաժանեցաւ Քաջանայից՝ Կուսանաց՝ Սարկաւագաց՝ և Դպրաց : պաշտօնադրամ ըստ իւրաքանչիւր կարգի : Յետ վերջաւորելոյ Սրբազանին զբանս քարոզին իւրոյ, սկիզբն եղև ողբա՝ ձայն երգոյ Հանգստեան շարականին . և կատարեցաւ պաշտօնին կարգ մեծաւ փառաւորութեամբ յաղագս խուռն դասաւորութեան Հոգևորականացն դասուն : Յետ արձակելոյ պատարագին՝ դասք Քաջանայից և արժանաւորքն 'ի ժողովրդականաց ճաշեցին ընդ Սրբազան Առաջնորդին 'ի վերայ սեղանոյ՝ որ վայելչութեամբ պատրաստեալ կայր յառաջնորդարան անդր :

Է. Երեք Մայիսի 239. Համարաւ հրամանագիր Սրբազան Առաջնորդին դարձեալ աղգ արար Արժանապատիւ Տէր Մարտիրոս Աւագ Հաջանային ծանուցանել Հոգևորականացն եղելոց 'ի Զուղայ . զի 'ի հետևեալ աւուրն կիւրակէի ժողովեսցին ամենեքին Քաջանայք՝ Կուսանք՝ և ամենայն հոգեւոր Կղերն 'ի Սուրբ Մինասայ Եկեղեցին Թարվիղեցւոց թաղի . առ 'ի լինելոյ նոյնպէս աղօթակից և հանդիսակից պաշտօնին՝ որ անդր կատարելոց էր 'ի յիշատակ ամենայն ննջեցելոց Լազարեան Ազգատոհմի, մանաւանդ յաղագս Հոգւոյ Վեհազն Աղայ Յովհաննու : 'ի 4 Մայիսի . նորին Սրբազնութիւնն դարձեալ յայնմ Սուրբ Մինասայ Եկեղեցւոջ՝ մատոյց զփրկարար Պատարագն . ուրանօր և ամենայն Քաջանայք՝ Կուսանք՝ և Հոգևոր պաշտօնեայք ամենայն եկեղեցեացն Զուղայու համախմբեալ կային : Յետ արձակման սրբոյ Պատարագին ընթերցեալ եղև նամակն Վեհազն Աղայ Խաչատրոյ Լազարեան գրեալ առ Սրբազան Թաղդէոս Արք Եպիսկոպոս Առաջնորդն : Քաջանայք կրելով զշուրջառ նախապատրաստ կային հանդերձ կուսանօք՝ Սարկաւագօք և Դպրօքն զլուցեալ մոմեղէնս 'ի ձեռին ունելով, զոր բաժանեալ էր ամենեցուն՝ վանաց կառավարութիւնն : Յետ զնամակ Վեհազն Աղայ Խաչատրոյ ընթեռնելոյ 'ի լուր ամենե-

ցուն ակմբելոցն անգանօր, սկիզբն եղև Հանգստեան շարակա-
նին, և դասք Դպրացն և Սարկաւագաց զկնի նոցա Քահանայք
և Առևանք. և Սրբազանն 'ի միջի նոցա զգեստաւորեալ՝ ելին
Եկեղեցւոյն Թափօրական իմն ընթա 'ի Սրբոյ ցիւք, և եկին
'ի խորան մատրանն նոյն Եկեղեցւոյ՝ ուրանօր կայր դամբա-
բան Յեղապետին Ազգարեանց Ազգատոհմի՝ Հանգուցելոյն Աղա-
ղարու: Այն դամբարան զարդարեալ էր յառաջագոյն փոք-
րիկ իմն սեղանով՝ յորոյ վերայ արկեալ զսև կերպաս և զշուր-
ջառ, եղեալ կային վառեալ մոմեղէնք՝ և խնկանոյ բուր-
ման: Դասքն Հոգևորականաց Թափօրական ընթացիւք՝ ե-
լեալ յեկեղեցւոյ՝ եկին առ այն գերեզման, այլ յաղագս
անձուկ լինելոյ խորանին՝ ուրանօր մարմին Հանգուցելոյն
Աղաղարու կայր ամփոփեալ, կացին արտաքոյ այնր, և կա-
տարեցին զերգ շարականին. Նորին Սրբազնութիւնն կարդաց
զՀանգստեան Աւետարանն 'ի վերայ դամբարանին, և յա-
ւարտիլն դարձեալ յարտաքս այնր, սկիզբն եղև երգոցն Հան-
գրստեան պաշտաման: Մինչ Հոգևորականք զսպաշտօնին կա-
տարէին Հանդէս, բաժանեցաւ պաշտօնադրամն առ ամենեսին
ըստ հրամանի Սրբազանին 'ի Առաւմարութենէ Աանացն:
Յետ կատարելոյ զկարգ պաշտօնին, ընթերցեալ եղև 'ի վե-
րայ շիրմին Յեղապետին Աղաղարու Դամբանական ներբողն՝
զոր պատրաստեալ էր Ատենադապիրն Ամենափրկչեան Սրբոյ
Աանին: Ժողովրդականք Թախծութեան դիմօք հաւաքեալ
անդր՝ հայրենակցական զգացմամբ լսելով զայն ճառ, յետ
աւարտմանն արձակեցան ամենեքին. իսկ Քահանայք և ոմանք
յարժանաւորաց ժողովրդեան ընկերելով Սրբազանին՝ գնա-
ցին 'ի Աանքն, և անդ ճաշեցին 'ի վերայ սեղանոյ՝ որ ըստ
օրինակի առաջնոյն պատրաստեալ կայր 'ի մէջ Առաջնոր-
դարանին:

Գ. Առաքեցաւ դարձեալ 'ի 4 Մայիսի 240, համարաւ
հրամանագիր Սրբազան Առաջնորդին, ըստ յետագայ օրինա-
կին՝ առ ամենայն Քահանայս Զուղայու:

Սրբակրօն Քահանայից Առևանքաւորչական՝ եղելոց 'ի Զուղայ:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ .

Ալեհազն Աղայ Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեանց Մարտի 6, գրութեամբ իւրով պատուելով զմեզ՝ ծանուցեալ էր զգոյժ վախճանի հարազատին իւրոյ վեհազն Աղայ Յովհաննու : Այն տղարարութիւն Նորին Ալեհազնութեան է՝ ի մտաբերելոյ զհայրենիս իւրեանց զՋուղայ, վասն որոյ և մեք ըստ որում վիճակեալ եմք կամօքն Աստուծոյ անարժան վիճակաւոր այսմիկ վիճակի, հարկ երախտագիտութեան և հայրենակցական մեծարանաց համարեմք զկենդանիս և ըզհանգուցեալսն Ալեհապանծ Տոհմին Լազարեանց յիշատակել յաղօթս՝ որք կատարին յամենայն Եկեղեցիս Ջուղայու, վասն որոյ առաջարկեմք ձեզ զի մինչև ց'մի ամ ժամանակ ի մատուցանելն զշնորհաբաշխ Պատարագ՝ յիշատակեալիք ըզՀոգիս ննջեցելոցն Լազարեան Տոհմի, մանաւանդ զՀոգի Հանգուցեալ Ալեհազն Աղայ Յովհաննու, և սակս կենդանեացն նոյն Ասեմ Աղգատոհմի խնդրեալիք զերկարութիւն կենաց, և զյարատեւումն Սերնդոց աղգատոհմին Լազարեանց : 'ի Ջուղայ, յԱմենափրկչեան Սուրբ Աանի, 'ի 4 Մայիսի, 1858 և ՌՅԷ. համար 240 :

Երկականին ստորագրեալ, » Պարսկաստանայ և Հնդկաստանի Հայոց Եպիսկոպոս Թադեոս :

Արքակրօն Քահանայք ի պատասխանի նոյն Հրամանագրոյ գրեցին զյանձնառական յայտարարութիւն իւրեանց, որոյ իսկական գաղափար ընդ սմին առաքի :

Ն Ե Ր Ի Ո Ղ

՚ի վեհապետաց ազգապետհօն Լազարեանց, և ՚ի պիտոյ յիշա-
պան վեհապետ Յովհաննոս Յովակիմեան Լազարեանց, ասու-
ցեալ ՚ի վերայ գերեզմանի իշխանապետին Աղապար Պապոյ
Պապոյն Աղայ Յովհաննոս, որ հանգոցեալ էաց ՚ի ջա-
ղաց, ՚ի խորանի մարտան Սուրբ Մինասաց եկեղեցոյն, ՚ի 4
Մայիսի 1858 ամի:

Հոգևոր հանդիսադրութիւն պաշտաման և ձայն երգոց
օրհնութեանս այսմիկ՝ զոր ՚ի վերայ Ձերում գամբարանի կա-
տարեցաք՝ Իշխանապետդ Աղապար, մի զարմացումն ինչ ած-
ցեն հողացեալ մարմնոյդ և քայքայեալ Ոսկերոտեացդ՝ որք
յայս շիրիմ հանգուցեալ գտանին: Թէպէտ իմանալի լսե-
լիք հողւոյդ շրտուցեալ ՚ի զարմանս ունին համակիլ, թէ
դինչ այս ձայն իցէ՝ որ ՚ի հարիւր յիսուն ամաց հետէ ոչ
ևս ներդաշնակեալ լինէր լսելի շուրջ զՔոյին գերեզմանաւ:
այլ մի թէ սուտ իցէ բան իմաստնոյն Սողոմոնի թէ » ՚ի
վախճանել առն արդարոյ՝ ոչ կորնչի յոյս: Թէպէտ վախ-
ճանեցար՝ թէպէտ ՚ի հող աստ աւանդեցար՝ թէպէտ դարք
անցին ՚ի վերայ և ոչ որ ծանեալ զՔեզ զամիտիեալդ աս-
տանօր, և վեհանձն հողացեալ մարմնոյդ քո պահարան իբ-
րև ընդ աննշանս դասեցաւ, այլ մի թէ կորեալ յոյսն՝ թէ
Աստուածահաճոյ բարեգործութիւնք Ձեր անմահ արձան կան-
դաղեցան, յորում՝ նա և ՚ի բարեշառաւիղ սերեալսն ՚ի
Քէն՝ կենդանի եկաց անուն մեծագործ իշխանապետիդ: Ահա
զոր մեքս կատարեցաք այսօր թափօրահանդէս այս օրհնե-
րութիւն պաշտաման՝ ակներև ապացոյց անկորնչելի լինելոյ
յուսոյն: Սթափեաց ուրեմն ՚ի զարմացմանէ յոր սերկեան
անակնկալ տէպք ընկղմեցին զՔեզ, և լուր զինչ Սողոմոն
ասէ » օրհնութիւնս Տեառն ՚ի գլուխս արդարոց. յիշատակ
արդարոց գովութեամբ: Արդարև Աստուծոյ է գիտել զգործս
իւրաքանչիւր ումեք, այլ որպէս խօսք բերանոյ՝ յաւելուա-

ծոց սրտին են թարքման՝ նոյնպէս և անցնիւր մերկապարանոց գործք՝ իբրեւ հայելի ցուցանեն զհոգւոյն արդարութեան և մեղաց գործոց կերպարան։ Չէր Աստուածահաճոյ բարեգործութեանցն՝ անաղամող վկայք ահաւանիկ յիշատակիքն հանդիսանան, որք թէ առ ստորոտով գմբեթի սոյն այս Եկեղեցւոյ՝ և թէ ՚ի հին արձանագրութիւնս սորին՝ և Անապատին Աուսանաց Գրեալ կան, յորս ակներեւ փայլին ներքին ջերմեռանդութիւնք հոգւոյ Չերոյ։ զի Չերով արդեամբ զԱնապատն Աուսանաց ողջոյն ներքին և արտաքին շինութեամբքն կառուցիք, զգմբեթն սոյն այս Եկեղեցւոյ շինեցիք, և ճոխացուցիք զաւանդատուն հայրենիդ այսմիկ Եկեղեցւոյ բաղմադեմի յիշատակատուութեամբ, զորոց որոշակի յիշատակութիւն ՚ի հին արձանագրութեան սորին կան նշանակեալ, թէպէտ գրեալ սեւեռա՝ այլ ոսկեգիր քանդակեալ կան նոքին ՚ի լուսեղէնն Տաճարի, և պարզեք արժանահատոյց առատաշնորհ չափով չափին ՚ի վարձատրողէն բարեաց։

Խնդա՛ և զուարճացիր հոգւովդ, զի ՚ի բարերոյս արմատոյ Քոյին շառաւիղեալ ծնունդք՝ կոխեցին զհետս շաւղացն աղգասիրութեան նախահաւուդ իւրեանց, և յայնմ ասպարիղի այնքան վսեմ հանդիսացան՝ մինչև ընդ տիեզերս ոչ միայն զանուն աղգատոհմի Աղազարեան կամ Լազարեան՝ պայծառ որպէս զարեւ կացուցին, այլ և յաւելին զշուք և զպատիւ Հայկեան և Արամեան սերնդոց, գերազանցեալ մեծագործութեամբք՝ որոց համբաւ ընդ ամենայն ուրեք տարածեցաւ։ Ըստ սաղմոսերգողին Գաւթի՝ որպէս այգի փոխադրեցան Որդիք քո ՚ի տանէ հայրենեաց, ՚ի ժամանակի՝ մինչ ըստ եղիպտական տանջանացն՝ հոսանք բռնակալութեանց Փարաւոնակերպ արքային Նադիրշահի՝ որպէս կատաղի և լեռնակուտակ ալիք տանջեալ էին զՋուղայ։ Օրհնութիւնն Աստուծոյ ըստ Սողոմոնեան բանի՝ անսպառ ՚ի յարկս արդարոց հովանի եղև նոցա՝ որպէս երբեմն ամպովն հովանացեալ ՚ի վերայ բանակին Իսրայէլի յԵգիպտոսէ չուեցելոյ՝ առաջնոր-

դէր նոցա ընդ անկոխ անապատ: Սահմանն Ռուսաստանի որ-
պէս երկիր աւետեաց ընկալաւ զգաղթական Որդիս Քո 'ի ծոց
իւր, որոյ 'ի հող արգաւանդ ոռոգեալ առատաշնորհ ողոր-
մութեամբ Աստուծոյ՝ և պարարտացեալ տածմամբ խնամոց
Աստուածապսակ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵԱՆՆ ՌՈՒՍԱՑ՝
հաստատեցին զարմատս իւրեանց, արձակեցին զբարունակս
մեծահամբաւութեան ըստ ունակական ձրիցն և կարողութեանն
իւրեանց՝ բարգաւաճեալ զօրացան՝ ընդարձակեցան՝ և ձգե-
ցին զշառաւիղս իւրեաց 'ի գետոյ մինչև ցծով, այն է՝ ըզ
գործս վեհանձնական գերազանցեալ մեծագործութեանցն ձգե-
ցին յազգէ իւրեանց ցօտար աղգս: 'Ի հեռաւոր կղզիս և 'ի
սահմանս ուրանօր անծանօթ էր անուն Հայ ազգութեան՝
շառաւիղ արձակեաց պայծառութիւն անուանն և համբաւոյ
Լազարեան ազգատոհմի՝ և յաւել զշուք և զյարգ համազ-
գութեանն մերում: Եթէ պարծեսցի Հայաստան իւրով ար-
դի ուսումնական լուսաւորութեամբն, զնոյն պարծանս անձին
քում վերագրեալ Իշխանապետդ Աղաղար, վասն զի բու-
րաստանն Լուսաւորութեան 'ի մայրաքաղաքն Մոսկուա տըն-
կեցաւ և հաստատեցաւ 'ի Քոյին շառաւիղեալ ծննդոց, յոր-
մէ լոյս գիտութեան ղեղեալ ծաւալեցաւ 'ի Հայաստան 'ի
նախահայրենին մեր տուն: Ընդ Քեզ և զԼազարեան ազգա-
տոհմ կարի յիրաւունս կոչել արժան է՝ ազգային բարերար՝
Հայաստանի գիտութեան լուսատու և ճրագ պարծանաց Հայ
անուան լուսապայծառ փողփողեալ: Եթէ 'ի բարօրութեան
բարգաւաճի գաղթականութիւնն Հայոց որ թէ 'ի Նոր Նա-
խիջեան և թէ յայլ տեղիս Հայաստանի, որք իբրեւ 'ի գիրկս
գորովաղեղուն Մօր հանգչին, առ Քեզ և առ Լազարեան ազ-
գատոհմ լիցին երախտապատ և զանձանց իւրեանց ազատու-
թիւն շեր՝ և բարեճնունդ սերելոցն Քոյ վերագրեսցեն ազ-
գասիրութեան շնորհ: Չեր ասեմ՝ յաղագս բարեբոյս ար-
մատ գոլոյ նոյն ազգատոհմի, և Լազարեանց ասեմ՝ սակս
նոքօք կատարելագործելոյ նոյն ազգասէր գործողութեանց:
Պարծիր ուրեմն նշխարեալդ մարմին, և պանծալ քայքայեալդ

Ոսկերք, որք 'ի ներքոյ այսմ հողապատեան շիրմի ամփոփեալ պահիք, վասն զի անիւ ժամանակի ընդ մի և կէս դարուց շրջան հոլովեալ, ոչ միայն որպէս կենդանի յիշատակեցաւ քո անուն, այլ և օրհնութեամբն Աստուծոյ 'ի սերեալսն 'ի քէն՝ որպէս արիւի լուսացնցուղ պայծառանալով պայծառանայ: Այո՛ պարծիր որպէս վսեմաշաւիղ սերնդոց արմատ, այլ զամենայն պատիւ պարծանաց Աստուծոյ վարկանիցես շնորհ. վասն զի նա է՝ որով մեծամեծք մեծանան, նովաւ օրհնին յարկք արդարոց, և տունք նոցա զօրութեամբ բազմաւ՝ որպէս Սողոմոն ասէ՝ Աստուծով մնան կանդաղուն:

Եւ արդ դու Հայրենիդ մեր Զուղայ՝ ծնող և սնուցանող վեհանճնական և նշանաւոր ծննդոց, մի յարդի անշքքացեալ վիճակ քո նայելով զտարաբաղդութիւն քո ողբացես, այլ հայեաց 'ի բազում մասունս երկրի և տես թէ սերեալքն 'ի ծոցոյ քումմէ շառաւիղք՝ զիարդ ընդ ամենայն ուրեք հսկայաքայլ առաջադիմութեամբ ծաղկին և հասունանան, և յամենուրեք գրաւեն անձանց զպատուոյ և զպարծանացն առաջին մրցանակ յաղթանակութեան, զորոց յայսմ ներբողինի ոչ կամիմ խառնել զճառ. այլ գերազանց քան զամենեսին քեզ պարծանաց պսակ և շուք բարեփառ պայծառ փողփողի անուն Ղազարեան ազգատոհմին՝ անզուգական բարերարացն Հայաստանի: Նոքօք Հայաստան պարծանաց 'ի պարծանս վերճեմի, այլ ըստ ուղիղ դատողութեան, նոյն ամենայն պարծանք որպէս մարգարտահիւս թագ և ականակապ պսակ 'ի գլուխ քո բոլորին:

Քանի դառն է ընդ օշարակին բաժակի խառնել զլեղի, և ընդ այս ներբողենի՝ կցորդել զգուժարկու բօթ վախճանի Աեհաղն Աղայ Յովհաննու Յովակիմեան Ղազարեան, որ 'ի 6 Փետրվարի զանցաւորն փոխեաց ընդ յաւիտենականին կենաց: Ողբայ հայաստան զգերաշխարհի մահ վեհազին այնմիկ, Ողբայ և զմահ պանծալոյն 'ի փառս Բէհրուդովին Յովսէփայ (որոյ Արեսական գոչիւն և առաջնորդական հանճար յասպարէզ զինու՝ սասանեցոյց զբանակ Օս-

մանեան, և զգորս նոցա որպէս զարագոտն եղինս խուճապ
'ի փախուստ վարատական ցրուեաց) զմահ՝ որ զըկեաց զՀա-
յաստան յերկուց ականց պատուականաց՝ գերազանցեալ քան
զմարգարիտն Աղէոպատրայ 'ի սէր Անտոնինոսին կորուսեալ:
Ողբա՛ և դու Զուղայ զվախճան նոցա, զի երկոցուն իսկ դու
ես հայրենի նախածնող: Սակայն ընդ մահուան նոցա մի թէ
կորեաւ և յիշատակ նոցին, ո՞յր վասն զաղետալին արտա-
սուաց հարկանել զլար ողբերգական արժան իցէ: Քա՛ւ՝ մի
լիցի: Զի թէ Աղաղար Պապոյ Պապ միոյն վախճանեալն 'ի
157 ամաց հետէ՝ այսօր ներբողինիւ զյիշատակութիւն ըն-
կալաւ, ո՛չ ապաքէն և՛ Աւհաղն Յովհաննէս ըստ նախա-
հաւուն իւրոյ կենդանի մնալոց է 'ի յիշատակս բարեգոր-
ծութեանն իւրոյ: Այո՛ եւ նա յաշխարհէ առանց զկնի իւր
թողլոյ յերանացն իւրոց ժառանգ երկրաւոր, այլ հոգի ա-
ռաւել է քան զմարմին, և հոգւոր ժառանգաց նորա թիւ՝
են հարիւրաւորք, որք Որդեգրեալք Ճեմարանին Աղա-
րեանց՝ առ շնորհս նորին հիմնադրողաց և խնամածուաց՝
ընդ որս և՛ Աղայ Յովհաննու Յովակիմեան մշտապարտ ժա-
ռանգք են զերախտագիտութիւն խոստովանելոյ: Նոցա իւրա-
քանչիւրոց սիրտ փոխանակ քարեղէն և անշունչ արձանի՝
կենդանի և խօսուն արձանք են՝ նորին հանրահռչակ բարե-
րարութեանցն յիշատակի: Անդանի է և՛ անուն նորա 'ի
փառս գերազանցեալ ազգատոհմի իւրում, յորում այսօր
պայծառ փայլի հարազատն նորա՝ վկայեալն ըստ բազմահան-
ճար լուսաւորութեան մտաց Աւհաղն Աղայ Խաչատուր: Սա
ցորքան զկենսականն շնչէ զօդ, 'ի մրմուռս հեծութեան ան-
մոռաց մտաբերէ զհամշիրակն իւր հանգուցեալ, և ոչ այն-
չափ ճիշդ նկարագրէ ճարտար նկարող՝ զկերպարանացն տիպ
հանգուցելոյն, որչափ սօրին գործովալի զգացումն եղբայրա-
կան կրից՝ զնորին տիպ կերպարանի՝ յերեակայութեանն իւ-
րում՝ նկարագրէ անվրէպ: Թէպէտ գնաց Յովհաննէս՝ այլ
կայ Խաչատուր, նա՛ որ ըստ խոհական հանճարոյն իւրոյ
սիւն հաստատութեան է այսօր վեհապանծ Տանն Աղա-

բեանց: Յաւերժայիշատակ են սխրագործութիւնքն Վեհազն
Խաչատրոյ, որոյ վկայք են Ռուսաստան և Հայաստան, ուս-
տի յաւերժական է և յիշատակ Վեհազն Յովհաննու,
յաղագս ընդ Հարազատին իւրոյ յամենայն մեծագործութիւնս
լինելոյ գործակից: Ուրեմն աղետալի ողբերգութիւնն 'ի բաց
մերժեսցի, զի մահ՝ որ անմահ պահէ յետ վախճանի կենաց՝
ղանուն և զյիշատակ ուրուք, ոչ է մահ, այլ քուն նախա-
սահմանեալ յԱստուծոյ սակս ամենեցուն, որով նորոգիցին
յարութեամբ 'ի կեանս անմահութեան: Ուստի խոնարհես-
ցուք ամենիշխան կամաց Աստուծոյ, հնազանդ լիցուք տնո-
րէնութեանն որ 'ի նմանէ առաջնորդի, և ընդ ցօղս ջերմե-
ռանդութեան արտասուաց հաղորդեսցուք զմաղթանս հայ-
ցուածոց առ Աստուած, զի դասեսցէ զհոգի վեհազն հանգու-
ցելոյն Աղայ Յովհաննու 'ի յարկս արդարոց, և յարատե
յաջորդութեամբ յազգէ յազգ. կենդանի և անսասան պա-
հեսցէ զՏուն՝ զանուն՝ և զսերունդս Վաղարեանց ազգատոհ-
մի, 'ի փառս և 'ի պատիւ Հայկեան շառաւիղաց, յաւետ
ևս Զուղայեցւոց:

Յարմարեալ թ. Տէր Յովհանէանց:

Ատենադպիր Սրբոյ Ամենափրկչեան
Վանի Նոր Զուղայու:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարգևատրելի Հրովարտիկ Կայսեր Ռուսաց՝ Նիկողայոսի
Լ. որով Կոստ. Տ. Յովհաննոս-Յովհաննիսի Լազարեանց
Շքանշանն Եպիսկոպոսի Կարգի Ս. Սթանիսլաւաց աս-
տարիճանի :

ՈՂՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՄԵՎ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԼՈՒԱՂԻՆ,

ԿԱՅՄ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՌՈՒՍԱՅ,

ԱՐՔԱՅ ԼԵՀԱՅ,

և այլոց, և այլոց, և այլոց :

Սենեկապետի Դրան Մերոյ՝ Ներգործական Պետական
Խորհրդականի՝ (Յովհաննու) Լազարեանց :

Ի տրիտուր յարատե ջերմեռանդութեան Ձեր յօգուտ
Լազարեան ճեմարանին Արևելեան լեզուաց եղելոյ ՚ի Մոս-
կուա՝ զորոյ կրէք Գուք զՀոգաբարձուի կոչումն, Ամենողոր-
մածաբար պարգևեմք Ձեզ՝ համաձայն առաջագործեան Կա-
ռավարութեան և արժանաւոր համարելոյն Ժողովոյն Նախա-
րարաց՝ զԿայսերական և զԱրքայական Շքանշանն Մեր Աս-
պետական Կարգի Ս. Սթանիսլաւայ առաջին աստիճանի. զոր-
ոյ զնշանսն ընդ սմին առաքելով՝ Հրամայեմք Ձեզ կրել
դայն ըստ սահմանագործեան :

Մնալով բարեյօժար առ Ձեզ Մերով Կայսերական և
Արքայական ողորմութեամբ :

Ի Պարգևագրին սեպհական ձեռամբ Նո-
րին Կայսերական Մեծութեան գրեալ է

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ :

Վաւերացոյց ստորագրութեամբ Գլխաւոր Տեսուչ Կայ-
սերական և Արքայական Շքանշանաց Ռուսաց՝

Քնեալ Ալեքանդր Գուլիցին :

Ի Ս. Փետրպուրկ :

Ի 11 Ապրիլի 1841 ամի :

Համար 44 :

ԹԱՐԳՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարգևական Հրովարտակի Կայսեր Ռուսաց՝ Ներդաշնակ
Ե. որով Կոստան Տ. Յովհաննոս-Յովակիմեան Լազարեանց
Հիանալան Լազարեան Կարգի Ս. Աննայի և աստիճանի :

ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՄՆԻՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՌԱՋԻՆ,

ԿԱՅՄԻ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՌՈՒՍԱՅ,

և այլոց, և այլոց, և այլոց :

Սերում Ներգործական Պետական Խորհրդականի՝ Յով-
հաննու Լազարեանց :

Ի յայանութիւն Մերս առանձին բարեհաճութեան առ
Ձեզ վասն ջերմեռանդութեանն՝ զոր ցուցիք Գուք ՚ի պահ-
պանութիւն Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց, և
յաղագս մեծամեծ նուիրանացն՝ զորս առատաձեռնեալ էք
յօգուտ նորին, համաձայն միջնորդութեան Գլխաւոր Իշխա-
նապետին յիշատակեալ Ճեմարանի՝ Օժանդակ Զօրապետին
Կոմսին Օւլովայ, և ըստ արժանազատ վարկածի Ժողովոյն
Նախարարաց, պարգևեմք Ձեզ զՀ. քանչան Ասպետական Կար-
գի Ս. Աննայի առաջին աստիճանի. զորոյ զնշանսն առա-
քեալսն ընդ սմին՝ Հրամայեմք Ձեզ կրել ըստ սահմանադ-
րութեանն :

Ի բնագրին Իւրոյին ձեռամբ Նորին Կայ-
սերական Մեծութեան գրեալ է

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ :

Ալաւերացոյց ստորագրութեամբ Գլխաւոր Տեսուչ Աս-
պետական կարգաց՝

Քնեալ Ալեքսանդր :

Ի Ս. Փետրուարի .

Ի 15 Յունիսի 1848 ամի :

Համար 151 :

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարգևատրելի Հրովարտակի Կայսեր Ռուսաց՝ Նիկողայոսի
Ա. որով որուս Տ. Յովհաննոս-Յովակիմեան Լազարեանց
Հիանալի Լազարեան Կարգի Ս. Աննայի և աստիճանի՝
զարդարեալ Կայսերական Թագի-:

ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՄԵՔ ԴԵՒՈՂԱՅՈՍ ԱՌԱՋԻՆ,

ԿԱՅՄ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՌՈՒՍԱՅ,

և այլոց, և այլոց, և այլոց,

Հողարարձուի Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց,
Մերում՝ Ներգործական Պետական Խորհրդականի՝ ունողի ըզ-
կոչումն Սենեկապետի, (Յովհաննոս) Լազարեանց:

Յարատե ջերմեռանդութիւն Ձեր առ պայծառութիւն
Ճեմարանին Արևելեան լեզուաց՝ կառուցելոյ ՚ի Մոսկուա ՚ի
Տոհմէն Լազարեանց, և բազմապատիկ նուիրարութիւնքն
առատաձեռնեալք ՚ի Ձէնջ յօգուտ այսր Ճեմարանի, արժա-
նի եղեն հանապազ Մերում առանձին ուշադրութեան: Յար-
գելով մեր զայդչափ զգովանի և զբարեփոյթ ճիգն Ձեր ՚ի
տարածումն լուսաւորութեան, առ յայտնելոյ զՄեր առ Ձեզ
զառանձին բարեհաճութիւն՝ Ամենողորմաճաբար պարգևեմք
Ձեզ զյղեալն ընդ այսմ զՀ. քանչան Ասպետական կարգի
Ս. Աննայի առաջին աստիճանի՝ զարդարեալ Կայսերական
թագիւ, մնալով Մերով Կայսերական ողորմութեամբ բարե-
հաճ առ Ձեզ:

Ի բնագրին՝ Իւրական ձեռամբ Նորին
Կայսերական Մեծութեան գրեալ է

ԴԵՒՈՂԱՅՈՍ:

Վախարար Կայսերական Դրան՝

Կոն Ապրիլի 1853:

Յարսքոյն Սեւո.

Ի 20 Մայիսի 1853 ամի.

Համար 372:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարգևական Հրովարտանի Արտաքին Պարսից Նասրէ-
 Գին-Շահի . որով Գոռա՝ Տ . Յովհաննոս՝ Յովակիմեան
 Լազարեանց Շահանշահն Արի-ժոռ և Արեգական և աս-
 րիճանի (*):

Որովհետև երկոքին Տէրութիւնք՝ Պարսիցն և Ռուսաց՝
 դառնին 'ի Բարեկամական յարակցութեան, յայն սակս և
 Մէք պարտաւորութիւն համարիմք՝ ղիւրաքանչիւր ոք՝ որ
 սպաս ծառայութեան մատուցանիցէ, և կենցաղօգտակարագոյն
 գործովք երևելի զանձն հանդիսացուսցէ, չզըկել և 'ի Մե-
 րոց ողորմութեանց:

Ազդ եղև Մեզ, թէ արժանաւորագոյնն պատուոյ՝ պեր-
 ճաւիառն՝ վեհանձնն Յովհաննէս Յովակիմեան Լազարեանց,
 ընդարձակեալ և առաւել յոյժ պայծառացուցեալ է ղԱրևե-
 լեան լեզուաց Ճեմարանն 'ի Մոսկուա քաղաքի՝ ղհիմնեալն
 'ի հօրեղբօրէ նորա և 'ի հօրէ նորա և ղհաստատեալն 'ի Նո-
 րին Ասեմութենէ, յորում աւանդին մանկանց՝ բայց յայ-
 լոց գիտութեանց՝ նա և օտար լեզուք, Արաբացւոց՝ Պարսից
 և Տաճկաց. որով և հրահանգեալ պատրաստին թարգմանք
 ընտիրք և միանգամայն պետանացուք Պարսկաստանի, որպի-
 սի եղեն որդին և եղբօրորդին գերաստիճան Իսմայիլ (Ստե-
 փան) Խանի, որք վարժեցան 'ի նմին շահաբեր Ճեմարանի:

'Ի տրիտուր այսգունակ վաստակոց և արդեանց Չերոց,
 Մէք՝ ըստ Մերում Արքայական ողորմութեան՝ պարտ հա-

(*) Հրովարտակս այս նախ 'ի Պարսկական լեզուէ թարգմանեցաւ 'ի Ռուս
 'ի Վաւկասեան Սթուտենթէ 'ի Թրիբկովայ 'ի Փեթերպուրկ, և ապա
 'ի թարգմանութենէ անտի՝ փոխեցաւ 'ի Հայ:

մարիմք պարգևել Ձեզ զՇքանշանն Ասիւծու և Արեգական
առաջին աստիճանի, և առաջադրեմք կրել ըստ սահմանեալ
կարգի: Ընդ նմին ցանկամք՝ զի Գուք ցուցչիք (յայսմհե-
տէ) զայլ ևս օգտաւէտ ծառայութիւնս:

Հրամայեմք՝ զի Հրովարտակս արձանագրեսցի ՚ի մատե-
նի Թագաւորական Հրովարտակաց:

Համսեանն Զամադի - օլ - ամիւալ 1269 ամի (*):

(*) Որ համեմատի փրկչական թուականիս 1853:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յայտարար Եմմաիկ Կոմսին Օւլալայ. որով Ժանո-ցանէ
նա Տ. Յովհաննոս-Յովհաննիսի Լազարեանց, իւր հաճեալ
է Կայսրն Ռոյլ Կալ նմա կրել զԷթանշանն Արի-ժո-ւ
Արեգանիսն զպարգեւեալն 'ի Եթանշանն Պարսից:

—

ԳԼԽԱՒՈՐ ԻՇԽԱՆԱՊԵՏ

Ողորձած Տէր

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ

Յովհաննէս-Յովհաննիսի,

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒԱՅ:

—

Ի Կաթիկոնոս.

յ2 Հոկտեմբերի 1854 ամի:

Համար 1252:

Թագաւոր Կայսրն, ըստ յայտարարութեանն հասուցելոյ առ Նորին Մեծութիւնն՝ յաղագս պարգեւելոյ Շահին Պարսից Չերում Գերազանցութեան զԷթանշանն Առիւծու և Արեգական առաջին աստիճանի, Բարձրագոյնս բարեհաճացաւ՝ զի Գուք ընկալըիք զայն և կրեսջըիք:

Օղայսպիսի Կայսերական բարեհաճութիւն՝ զհաղորդեալն ինձ 'ի Տ. Նախադասէ Կաւկասեան Ժողովոյն՝ ծանուցանելով Ձեզ, որորմած Տէր, խնդրեմ ամենախոնարհաբար 'ի Ձերմէ Գերազանցութեանէ՝ վստահ յիմն լինել 'ի կատարեալ պատիւ և 'ի հաւատարմութիւն:

Ստորագրեալ է Կոմս Օւլալ:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պարգեւական Հրովարտակի Կայսեր Ռուսաց՝ Ազգականորէ
Ի. որով Կոստ. Տ. Յովհաննոս-Յովակիմեան Լազարեանց
Հիանալանն Տէժի Խաչի Ապետական Կարգի Առաւելա-
պատի-իշխանին՝ Սրբոյն Վլադիմիրայ Է աստիճանի :

ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՄԵՒ ԵՂԵՒՐԱՄԱՆԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ,

ԿԱՅՄԵՐ ԵՒ ԻՆՔՆԱԿԱԼ ԱՄԵՆԱՅՆ ՌՈՒՍԱՑ :

և այլոց, և այլոց, և այլոց :

Հոգաբարձուի Լազարեան Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց,
Մերում Ներգործական Պետական Խորհրդականի՝ ունողի
զկոչումն Սենեկապետի Դրան Մերոյ, Յովհաննու Լազարեանց :

Պարճուցանելով զուշադրութիւն Մեր ի վերայ անխոնջ
վաստակոց և ջանից Ձերոց ի կառավարութեան Ճեմարանի
արևելեան լեզուաց՝ կառուցելոյ ի Մոսկուա ի տոհմէն Լա-
զարեանց, և ի վերայ բաղմապատիկ մեծամեծ նուիրաբերու-
թեանցն եղելոց ի ձէնջ ի սակս հաստատուն պահպանու-
թեան այսր շինուածոյ՝ օգտակարագունի յամենայն կողմանէ,
Մեք՝ առ յայտնելոյ զՄեր առ Ձեզ զառանձին բարեհաճու-
թիւն վասն այսպիսի ջերմեռանդութեան յօգուտ լուսաւո-
րութեան, Ամենողորմածաբար պարգևեմք ձեզ զԱսպետական
նշանն զմեծի խաչի Առաքելապատիւ իշխանին՝ Սրբոյն Վլա-
տիմիրայ Երկրորդ աստիճանի, զորոյ և զնշանսն առաքեալս
ընդ սմին, հրամայեմք ձեզ կրել ըստ սահմանադրեալն կանոնի :

Սնամք բարեհաճ առ Ձեզ Մերով Կայսերական բարե-
յօժարութեամբ :

Ի բնագրին Իւրական ձեռամբ Նորին Կայ-
սերական Մեծութեան գրեալ է

ԱՂԵՔՍԱՆԴԻ :

Վաւերացոյց զլիսաւոր Տեսուչ Ասպետական կարգաց

Կոն. Արքեպիսկ :

Համար 42 :

Ի Ս. Փեթերպուրկ. ի 19 Մարտի 1857 ամի :

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ

Հասարակաց Մատենադարանի
և

Բուժեանցօժանդարանի
(Մուղէուժի):

28 Հոկտեմբերի 1858 ամի.

Համար 1170:

ՈՂՈՐՄԱԾ ՏԷՐ

Գաբրիէլ Ստեփանովիչ.

Բնկալեալ իմ ընդ յարաբերական
թղթոյդ որ 'ի 25-էն այսր Հոկտեմբե-
րու մեանցօժանդարանի ընդ նուիրանս Ձերոյին Գերազան-
ցութեան առ Կայսերական Հասարա-
կաց Մատենադարանն, որք են՝ բաց
յայլոց՝ և 6 կենդանագիր պատկերք
հաշակաւոր և հոյակապ գերդաստանին
Լազարեանց, յորոց 'ի թիւս և վերա-
պատուելոցն 'ի Մատենադարանէն՝ մե-
ծարոյ Անդամոց նորին՝ Յովհաննու և
Խաչատրոյ Յովակիմեանց, պարտս ինձ
համարիմ կարի իմն ախորժականս յայտ-
նի կացուցանել Ձեզ, Ողորմած Տէր,
դանկեղծ շնորհակալիս մերոյս Մատե-
նադարանի վասն այսր նուիրաբերու-
թեան, որ այնո՛ւ առաւել մեծարդի է՝
զի Մատենադարանն, առ դժբաղդու-
թեան, չունէր ցարդ զկենդանագիրս
յիշատակելոցդ երկոցունց արանց, որք
'ի վեհանձնական և յաշխարհածանօթ
ճգունս իւրեանց առ օգտի հասարա-
կաց, ցուցին բանիւ և արդեամբք զայնօ-
րինակ զառ 'ի սրտէ զճերմ համակ-
րութիւն 'ի բարդաւաճանս և 'ի հա-
րըստութիւն մերոյս Գրանոցի, բայց և
յայլմէ կողմանէ վասն այն՝ զի Ձերդ
Գերազանցութիւն նուիրելով Հասա-
րակացն Մատենադարանի զՏեարց Լա-

նորին Գերազանցութեան

Գ. Ս. ՓՈՓՈՎԻ,

Տեառն Ներքին

Խորհրդականի և Ասպետի:

զարեանց կենդանագիրս, 'ի բաց բարձիք 'ի Չերոյդ հաւաքութե
թէ զլաւագոյն նկարագիրս զարանցն մեծագործաց երևելեաց
'ի բաղմօրինակ հանդիսի ազգաշահ վաստակոց, զարանցն՝ զո-
րոյ Դուք այնպէս իրաւամբք հաճեցայք խօսել 'ի յարաբե-
րականն Չեր առիս թղթի, կոչելով զնոսա Արա Բարութեան:

'Ի կնիք բանիցս՝ օգտիմ ես դիպուածովս այսուիկ 'ի վե-
րանորոգումն վստահութեանց իմովս առ Չեղ կատարելագոյն
յարդանօք և հաւատարմութեամբ:

('Ի Բնագրին) Պարոն Մ. Կօրճ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0243645

